

El nacionalisme català, serbi i croat Realitats comparables?

FACULTAT DE DRET

DEPARTAMENT DE DRET PÚBLIC

GRAU EN CIÈNCIES POLÍTIQUES I DE L'ADMINISTRACIÓ

Autora

Anna Gibernau Rafart

Tutor

Ariel David Sribman Mittelman

Girona

Curs 2017 - 2018

Convocatòria juny

La nació moderna és, doncs, un resultat històric produït per
una sèrie de fets que convergeixen en el mateix sentit.

– Ernest Renan

RESUM: En els últims anys hi ha hagut una major visibilitat de les reivindicacions nacionals en l'àmbit europeu i això ha fet que hi hagi un augment en les comparacions de diferents moviments. La recerca del treball consisteix en veure la possible existència de similituds i diferències entre el nacionalisme català i els nacionalismes croat i serbi a partir de l'anàlisi de diferents factors com el concepte de nacionalisme, la història, l'organització política, les eleccions o la reacció internacional. També s'analitza la tendència de mitjans espanyols a l'hora de tractar la qüestió catalana en relació amb la qüestió de l'antiga Iugoslàvia.

PARAULES CLAU: nacionalisme, Catalunya, Balcans, Croàcia, Sèrbia, independentisme, mitjans de comunicació, comparació

RESUMEN: En los últimos años ha habido una mayor visibilidad de las reivindicaciones nacionales en el ámbito europeo y esto ha hecho que haya un aumento en las comparaciones de diferentes movimientos. La búsqueda del trabajo consiste en ver la posible existencia de similitudes y diferencias entre el nacionalismo catalán y los nacionalismos croata y serbio a partir del análisis de diferentes factores como el concepto de nacionalismo, la historia, la organización política, las elecciones o la reacción internacional. También se analiza la tendencia de medios españoles a la hora de tratar la cuestión catalana en relación con la cuestión de la antigua Yugoslavia.

PALABRAS CLAVE: nacionalismo, Cataluña, Balcanes, Croacia, Serbia, independentismo, media, comparación

ABSTRACT: In recent years there has been a major visibility of the national claims on Europe and, in consequence, there is an increase of comparisons between different movements. The research consists in seeing the possible existence of similitudes and differences between Catalan nationalism and Croatian and Serbian nationalisms based on the analysis of different factors such as the concept of nationalism, the history, the political organization, the elections or the international reaction. The tendency of Spanish media to deal with the Catalan question in relation to the Ex-Yugoslavian question is also analysed.

KEY WORDS: nationalism, Catalonia, Balkans, Croatia, Serbia, media, comparison

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	2
1. SOCIETAT I ORDRE INTERNACIONAL	4
1.1. Finals de la dècada dels anys 1980 i principis del 1990	4
1.2. Actualitat.....	6
2. CONCEPTUALITZACIÓ NACIONALISME / IDENTITAT / ETNICITAT	8
2.1. Concepte i origen	8
2.2. Identitat nacional.....	11
2.3. Nació	12
2.4. Ètnia	12
3. EL CAS DELS BALSANS I EL CAS DE CATALUNYA	14
3.1. El nacionalisme a Catalunya i als Balcans	14
3.2. Base i organització política.....	20
3.3. Eleccions	25
3.3.1. Eleccions Catalunya	26
3.3.2. Eleccions Croàcia	28
3.3.3. Eleccions Sèrbia	28
3.4. Trets distintius de les Repúbliques Balcàniques i de Catalunya.....	31
3.4.1. Croàcia	31
3.4.2. Sèrbia.....	32
3.4.3. Catalunya.....	33
3.5. El nacionalisme als Balcans i la neteja ètnica.....	35
3.6. Reacció internacional.....	36
4. COMPARATIVA	42
5. COMENTARI DELS ARTICLES PERIODÍSTICS	46
6. CONCLUSIONS	52
7. BIBLIOGRAFIA	58
8. ANNEX	61

INTRODUCCIÓ

El passat 27 d'octubre de 2017 el president de la Generalitat de Catalunya va proclamar la independència de Catalunya i en va suspendre els seus efectes al cap de pocs segons. A partir de llavors van entrar en debat diferents qüestions com el caràcter simbòlic de la declaració, el període de suspensió o les reaccions internacionals. Una de les qüestions que va prendre força va ser la comparació amb l'anomenada "via eslovena" quan al 1991 Eslovènia va proclamar la seva independència respecte Iugoslàvia. També des de feia anys que la qüestió catalana es comparava amb altres regions de l'antiga Iugoslàvia com la independència de Kosovo o les frustracions nacionals a Croàcia. D'aquesta manera, els mitjans de comunicació es van fer ressò de la situació a principis dels anys 90 de la zona dels Balcans. Diversos diaris amb línies editorials diferents es van pronunciar ja fos negant les similituds amb el cas dels Balcans, remarcant algunes de les semblances o realitzant línies cronològiques del conflicte iugoslau. Aquestes comparacions no només es donen entre els mitjans de comunicació, sinó que en altres àmbits també s'han realitzat petites mencions cap a altres processos d'independència. D'aquesta manera, es pot observar com les comparacions del procés català amb altres circumstàncies històriques són constants.

L'objectiu d'aquest treball, doncs, és identificar les variacions o similituds del nacionalisme de finals de la dècada dels anys 80 i inicis dels anys 90 amb el nacionalisme català que ha tingut un auge en els últims sis anys. A més a més, s'han de tenir en compte altres objectius específics que complementaran a l'objectiu general. Així doncs, també seran objectius conèixer les especificats dels períodes on se situa el creixement dels nacionalismes croat, serbi i català; comparar les principals variacions entre els nacionalismes i les característiques que el defineixen i determinar la inviabilitat de comparar els dos escenaris. A partir, doncs, de la identificació de variacions i similituds entre els dos casos es vol construir una crítica cap a les comparacions realitzades entre el que està passant a Catalunya i el que va passar a l'antiga Iugoslàvia.

L'anàlisi comparatiu que es realitzarà parteix d'unes hipòtesis que es relacionen amb els objectius i es posaran a prova amb la realització del treball. La hipòtesi principal és l'existència de diferències en els diferents aspectes que defineixen el procés de desintegració que va viure l'antiga Iugoslàvia i el procés independentista que està succeint a Catalunya. Una de les altres hipòtesis es troba relacionada amb els mitjans de comunicació. Així doncs es parteix de la

hipòtesi que els mitjans de comunicació parlen de similituds entre les dues regions per tal de descriure els escenaris que es van donant al llarg del procés català.

Per tal de dur a terme l'anàlisi es tindran en compte diferents aspectes que defineixen les característiques i el funcionament polític de les diferents regions com els resultats electorals, l'auge del nacionalisme, la base organitzativa política, les reaccions internacionals o els principals trets polítics, socials, econòmics i culturals de cada regió. A més, es farà una breu menció al conflicte que es va originar a l'antiga Iugoslàvia per parlar d'una de les qüestions que va caracteritzar aquell període que és la pràctica de la neteja ètnica. A més de comparar aquestes qüestions, també es parla de l'ordre internacional que va caracteritzar l'època dels anys 90 i els principals trets que distingeixen la societat internacional actual. Això implicarà tenir en compte els blocs ideològics est – oest o la pertinença o no de les regions a la Unió Europea.

Finalment, per tal de veure el tracte que s'ha realitzat de la qüestió catalana i la balcànica s'ha realitzat una anàlisi d'articles de mitjans de comunicació escrits durant els dos mesos posteriors als fets de l'1 d'octubre de 2017. Els mitjans són d'àmbit espanyol i català per tal de poder veure el tractament de la qüestió. Igualment, per tal de seleccionar els articles més rellevants es tindrà en compte la ideologia o la línia editorial del mitjà de comunicació i, d'aquesta manera, veure les diferents interpretacions de la realitat.

D'aquesta manera, s'ha decidit escollir els diaris que han publicat articles parlant directa o indirectament de l'antiga Iugoslàvia i Catalunya. Amb això, es trobaran diferents línies editorials que s'explicaran per tal de contextualitzar la visió que tenen els mitjans de la qüestió. A més, també s'haurà de tenir en compte que alguns dels articles podran presentar arguments indirectes en relació amb la qüestió que es vol observar, ja sigui per parlar de similituds o de diferències entre els dos casos. Per tal de poder sintetitzar la informació que s'extreu de diferents articles s'hauran de realitzar unes taules per tal d'incloure els aspectes més rellevants. A cada article li correspondrà dues taules: una de caràcter informatiu i una de caràcter descriptiu. A la primera es trobaran qüestions com el nom del mitjà, la data de publicació, la secció, el gènere, l'autor, el tema i el títol. A la taula descriptiva s'inclouran alguns dels fragments rellevants dels articles per tal de d'extreure'n proposicions en relació amb la línia editorial de cada diari.

1. SOCIETAT I ORDRE INTERNACIONAL

En aquest primer capítol es pretén explicar a grans trets les principals característiques del funcionament de l'ordre internacional de les dècades dels anys 80 i 90 i els trets definitoris de l'ordre actual. Per tal de poder analitzar el nacionalisme de la regió dels Balcans i de Catalunya, és important fer esment del context internacional en el qual aquests van tenir un auge més important. En els dos casos, les referències estaran relacionades amb el continent europeu pel fet que els territoris es troben en aquesta zona. D'aquesta manera, es farà menció de l'ordre internacional de finals dels anys 80 i principis dels anys 90 del segle XX, on predomina la caiguda de l'URSS i la finalització de l'ordre bipolar; i l'ordre internacional actual, amb predomini de la lluita contra el terrorisme i els símptomes d'un canvi de l'estructura de la Unió Europea com el creixement de l'euroescepticisme o el Brèxit.

1.1. Finals de la dècada dels anys 1980 i principis del 1990

Abans d'entrar específicament a parlar d'aquest període, s'ha de fer referència al fet que va definir els anys anteriors i també va portar conseqüències a la definició de l'àmbit estudiat. Així doncs, la Guerra Freda és el fet que va marcar gran part de la història del segle XX. Les relacions i l'ordre internacionals, els sistemes de relacions, els interessos polítics, la carrera armamentista, la carrera espacial o els conflictes armats es trobaven condicionats per la idea d'un món bipolar: el capitalisme i el comunisme. Existeixen diferents visions per tal d'establir l'inici de la Guerra Freda però es pot considerar que aquesta va començar després de la fi de la Segona Guerra Mundial al 1945. A partir de llavors es va instaurar un ordre amb caràcter bipolar que va predominar l'escenari internacional durant més de quaranta anys. Es considera que aquest conflicte ideològic va acabar a finals dels anys 80 i inicis dels anys 90 amb la caiguda del Mur de Berlin i el desmembrament de la Unió Soviètica. S'ha de tenir en compte que la definició de Guerra Freda no només fa referència a les tensions diplomàtiques entre les dues grans potències del moment sinó que va arribar a tenir una forta influència a diferents regions del món per les connexions que els estats tenien amb les potències.

Davant d'aquest context, segons afirma Barbé (2013), van existir dues grans fractures que van marcar gran part del segle XX: la fractura est – oest i la fractura centre – perifèria. Avui dia, encara que sigui indirectament, encara existeixen decisions que venen marcades per aquestes dues connotacions. A continuació, es fa una breu menció dels principals trets que les defineixen.

Fractura est – oest

La fractura est – oest es relaciona directament amb el període de la Guerra Freda i amb l'ordre bipolar. En concret, les dues tendències ideològiques que es relacionaven amb la fractura eren el capitalisme per al bloc de l'Oest i el comunisme per al bloc de l'Est. Tot i que les dues grans potències que representaven aquestes ideologies eren Estats Units i l'URSS, respectivament, s'ha de tenir en compte que a l'àrea geogràfica on més visibilitat va tenir aquesta fractura va ser a Europa. En aquest context, es podien trobar fortes diferències entre els estats situats a la part occidental i els situats a la part oriental amb la simbòlica separació del Teló d'Acer¹. Malgrat la gran importància que va tenir la fractura durant quaranta anys, es pot definir com “recent, de curta durada en el temps i d'àmbit geogràfic – cultural limitat” (Barbé, 2013: 277). Aquestes característiques, com es veurà, difereixen clarament de la fractura centre – perifèria.

Es pot afirmar que avui dia, en situacions militars i geoestratègiques, aquesta fractura encara es troba present però des de finals de la dècada dels anys 80 ha anat perdent força. La fi de la Guerra Freda es relaciona amb la fi de les diferències entre est i oest. Barbé (2013) assenyala tres fenòmens que es relacionen amb el debilitament de la fractura: les relacions entre Estats Units i la URSS, el sorgiment del policentrisme i l'aparició d'una xarxa de relacions intraeuropees.

Fractura centre – perifèria

A diferència del que passava amb la fractura est – oest, a la fractura centre perifèria resulta més complicat agrupar els diferents estats ja que s'han de tenir en compte diferents dimensions per definir-los com poden ser l'econòmica, la cultural o la social. Això fa que no hi hagi grups de països liderats per una qüestió, com passava amb la fractura est – oest. Barbé (2013) parla de dues dimensions per tal de definir la fractura: l'econòmica i la cultural. La primera la defineix com la que “agrupa als estats del sistema en dos blocs enfrontats, aquells que desitgen mantenir els règims econòmics mundials davant d'aquells que desitgen modificar-los” (Barbé, 2013: 286). A la dimensió cultural parla de qüestions com el control polític o la imposició de models culturals, fent especial menció a la visió occidental. L'autora afirma que aquesta fractura s'ha creat per “l'extensió del sistema europeu d'estats i la difusió de la civilització i de la cultura europees a la resta del món i, per altra banda, per la resistència dels pobles extraeuropeus a aquesta extensió” (Barbé, 2013: 290). Davant d'aquestes

¹ Expressió que s'utilitzava per diferenciar els països del bloc occidental i els països del bloc oriental en el continent europeu. Va ser popularitzada per Winston Churchill l'any 1946 quan en un discurs va pronunciar: “Des de Stettin, al Bàltic, a Trieste, a l'Adriàtic, ha caigut sobre el continent un teló d'acer”.

definicions es pot considerar que avui dia encara hi ha una forta fractura entre el centre i la perifèria, sobretot en l'àmbit econòmic.

S'ha analitzat aquesta època pel fet que les tensions nacionalistes a l'antiga Iugoslàvia van tenir un fort creixement en aquest context i al 1991 s'iniciava el conflicte armat que s'allargaria fins al 1995. És important fer menció a les característiques de la Guerra Freda en aquesta contextualització pel fet que Iugoslàvia es trobava en un punt estratègic entre l'Est i l'Oest i durant gairebé quaranta anys va estar sota una dictadura de caire socialista. El conflicte iugoslau, però, s'inicia quan es produeix un canvi de les estructures polítiques mundials que havien caracteritzat els últims quaranta anys. Això també portarà conseqüències per al transcurs de la guerra ja que, per exemple, el conflicte ja no es podia situar en la lògica de la fractura Est – Oest i, per tant, el possible interès internacional d'intervenir per als seus beneficis perd força.

1.2. Actualitat

Com s'ha comentat anteriorment, la caiguda del Mur de Berlín suposa la finalització d'un ordre internacional amb una trajectòria de quaranta anys. A partir d'aquella data s'inicia un període de canvi de les estructures polítiques mundials i aspectes com la bipolaritat o la cursa armamentista perden rellevància. Es pot afirmar, doncs, que a partir de llavors el contingut de l'agenda governamental mundial canvia i s'afegeixen noves preocupacions. Per tal de definir l'ordre internacional actual, que s'ha anat construint des del 1989, es poden utilitzar expressions com heterogeneïtat, globalització o interdependència. No s'està afirmant que els últims cinc anys comparteixen les mateixes característiques que el 1989 ja que, com es veurà, avui dia han aparegut noves preocupacions que anteriorment no tenien cabuda. El que sí s'està afirmant és que a partir del 1989 es comencen a formar les bases del que seran els anys posteriors i que portaran a explicar el perquè de fenòmens que es produeixen actualment.

Barbé (2013) afirma que a l'època de la globalització es configuren tres agendes internacionals a les quals els estats hi tindran un pes diferenciat. De l'explicació que fa l'autora de cada una d'aquestes agendes es pot extreure la idea que es va començar a formar un ordre internacional complex i interdependent, a diferència del que s'havia viscut amb la Guerra Freda. Per tal de fer una breu caracterització de la societat actual és important fer menció de les tres agendes: la militar, l'econòmica i la global.

Una de les qüestions que ha marcat la política internacional en els últims anys és l'anomenada "lluita contra el terrorisme". Dins del nou ordre mundial es pot fer especial èmfasi en els atemptats de l'11S a Nova York l'any 2001. Aquesta data també representa un punt d'inflexió en la política exterior de diferents països, sobretot per part d'Estats Units que tornen a tenir present un enemic. En aquest cas, l'enemic no seran els comunistes soviètics sinó que seran els terroristes del Pròxim Orient. El terrorisme també va arribar més tard al continent europeu de la mà, primer d'*Al Qaeda* i, posteriorment, d'Estat Islàmic, que en els últims dos anys ha provocat atemptats a diferents ciutats europees. D'aquesta manera, el terrorisme internacional representa una de les principals preocupacions de les agendes mundials que, en moltes ocasions, estan provocant canvis importants en qüestions com els drets fonamentals dels ciutadans. Aspectes com la seguretat o la unitat internacional per fer front a actes terroristes es troben a la primera línia de la majoria de països europeus amb uns índex d'alerta terrorista elevats o l'aplicació de mesures preventives pròpies dels anomenats estats d'excepció.

Una de les altres qüestions a la qual s'ha de fer referència quan es parla de l'ordre mundial actual és la situació de la Unió Europea. Com s'ha dit, amb la construcció del nou ordre mundial el centre de poder ja no es reparteix entre dues potències sinó que es passa a l'era de l'heterogeneïtat i la interdependència. Al segle XIX la potència mundial era el Regne Unit, al segle XX ho era els Estats Units i en els últims anys aquest poder es reparteix entre Estats Units, Europa occidental, l'Àsia Oriental i Rússia. Dins d'aquesta consideració, doncs, és necessari fer menció dels últims canvis estructurals que ha patit la Unió Europea amb la imminent sortida del Regne Unit com a estat membre de l'organització internacional. Regne Unit no ha sigut l'únic estat europeu en el que els euroescèptics han crescut sinó que en altres països les forces polítiques que es qüestionen la viabilitat de la Unió Europea estan tenint un fort creixement.

2. CONCEPTUALITZACIÓ NACIONALISME, IDENTITAT I ETNICITAT

El conflicte dels Balcans va estar fortament lligat amb els conceptes d'identitat i d'etnicitat. Aquestes qüestions es troben englobades en la idea del nacionalisme que ajuden a la seva conceptualització. És per això que en aquest capítol es pretén fer una aproximació teòrica del nacionalisme de manera general ja que es troba present tant en la qüestió catalana com en el conflicte ocorregut als Balcans. D'aquesta manera, posteriorment, es podrà definir els trets que es troben Catalunya i es van trobar als Balcans en relació amb el moviment nacionalista.

2.1. Concepte i origen

Una de les primeres idees que apareix quan es parla de nacionalisme és que es considera una qüestió força moderna en la història, amb origen al segle XIX. Tot i que es comença a conceptualitzar en aquesta època amb la idea dels estats – nació, també és important tenir en compte l'element cohesionador que ha existit sempre entre diferents comunitats i com, en moltes ocasions, la humanitat es defineix segons la pertinença o no a un grup. Així doncs, amb aquesta idea, té un fort pes la qüestió de la identitat. Cada un de nosaltres ens sentim identificats amb diferents aspectes que poden fer referència a grups socials, qüestions territorials o trets culturals. D'aquesta manera, la identitat individual ens situarà en una identitat col·lectiva que ens ajudarà a formar part d'un context social concret. Amb aquesta idea es vol donar èmfasi en el fet que en moltes ocasions la identitat, sigui individual o col·lectiva, representa una qüestió fonamental per a la societat. En aquest treball, però, no es centrarà en l'explicació de la identitat individual i les diferents esferes socials que defineixen a l'individu sinó que es farà referència a la identitat col·lectiva que és la que es pot relacionar més de manera més directa amb la definició del nacionalisme.

Al llarg de la història diferents autors han tractat la qüestió del nacionalisme i s'han aportat diferents elements per tal de definir-lo. Smith (2010) cita diferents factors que defineixen el concepte de nacionalisme:

- Un procés de formació, o creixement, de les nacions
- Un sentiment o consciència de pertànyer a una nació
- Una llengua i simbolisme de la nació
- Un moviment social i polític de la nació
- Una doctrina i/o ideologia de la nació, en general i particular

Amb els usos que cita Smith es poden observar diferents visions del concepte de nacionalisme com, per exemple, que es consideri un moviment social o una ideologia. També s'ha de tenir en compte que, quan en algun territori o en grup de població concreta existeix un grau considerable d'incidència del nacionalisme, no es donen tots els elements citats anteriorment. D'aquesta manera, una persona pot tenir consciència de pertànyer a una nació però no formar part de cap moviment social o no presentar una ideologia. A més dels cinc factors, també es pot definir el nacionalisme com una "ideologia que posa la nació al centre de les seves preocupacions i busca promoure el seu benestar" (Smith, 2010: 34).

Dins del concepte general de nacionalisme es poden distingir diferents tipus o també diferents graus d'incidència a la població. Una de les primeres qüestions és que es pot definir el nacionalisme com a sentiment o com a moviment. Així doncs, el sentiment nacionalista fa referència a "l'estat d'enuig que suscita la violació del principi o el de satisfacció que acompanya la seva realització (Gellner, 2001: 13) i el moviment nacionalista és "aquell que obra impulsat per un sentiment d'aquest tipus" (Gellner, 2001: 13). D'aquesta manera, es distingeix entre la concepció pròpiament dita de nacionalisme i els fets o accions que es basen en elements nacionalistes.

Tot i la diferenciació anterior, la dicotomia més incident que existeix a l'hora de diferenciar el nacionalisme i el tipus de nació és la visió política i la visió cultural. El primer cas també s'anomena nacionalisme cívica i es relaciona amb França i el segon cas s'anomena nacionalisme ètnic i es troba relacionat amb Alemanya. Smith (2010) relaciona la visió política o cívica amb l'associació dels ciutadans segons unes lleis comunes del territori on es troben. En aquest tipus, doncs, predomina la idea de la racionalitat i la construcció de la nació es basa en la intenció dels ciutadans. Per altra banda, la visió cultural o ètnica es basa en la creença "d'una cultura comuna i d'una orígens ètnics" (Smith, 2010: 109) i on el naixement de la persona té un pes important a l'hora de sentir-se part d'un territori. Es podria dir, doncs, que els conceptes de nacionalisme i nació es basen en elements predeterminats i el fet de néixer o no en un determinat territori farà que una persona tingui la personalitat que defineix la regió. A diferència de la visió política no s'inclou l'element voluntarista ja que la nació existirà independentment de l'opinió dels ciutadans. De manera general, la visió cultural es basa en aspectes com la llengua o la cultura i la visió política es basa en les lleis comunes. Segons Anthony Smith, els primers escrits sobre els dos tipus de visions ja es comencen a donar al segle XVIII. Un dels autors que va donar més èmfasi en la dicotomia al segle XX, però, va ser

Hans Kohn² al 1944 que parla del nacionalisme de l'Oest i el nacionalisme de l'Est. D'aquesta manera, situa geogràficament els tipus analitzats però també s'han d'evitar les generalitzacions territorials. El context en el qual es publica l'obra se situa en el transcurs de la Segona Guerra Mundial amb la incidència que havia tingut el nazisme.

Aquestes visions també s'apliquen al concepte de nació per distingir entre la nació cultural i la nació voluntarista³. En el primer cas, es defineix la nació amb el fet que es comparteix "la mateixa cultura, entenen cultura un sistema d'idees i signes, d'associacions i de pautes de conducta i comunicació" (Gellner, 2001: 20). Per altra banda, la segona visió té en compte el fet que les persones s'han de reconèixer que pertanyen a la mateixa nació. En paraules de Gellner, "les nacions fan a l'home". D'aquesta manera, en el primer, amb el sol fet de l'existència de tenir característiques comunes existeix una nació però, en el segon cas, hi ha la necessitat d'un reconeixement dels individus d'aquestes característiques perquè es considerin nació. Així doncs, es torna a veure la visió alemanya i la visió francesa.

Una de les altres qüestions a tractar en aquest apartat és l'origen i l'evolució del nacionalisme. Seria un apartat molt extens pels diferents episodis que s'han donat al llarg de la història i és per això que s'explicarà de manera molt breu només per tenir una visió general. Com ja s'ha comentat, l'origen de la idea del nacionalisme és modern i se situa entre els segles XVIII i XIX, concretament als estats moderns de l'Europa occidental. Un dels punts que es considera com el precursor del sorgiment del nacionalisme és la Revolució Francesa al 1789. Amb això no es vol dir que a partir d'aquesta data a la resta de territoris europeus sorgís de la mateixa manera aquest moviment o sorgís a la mateixa època. Com també s'ha pogut veure anteriorment, les dues concepcions més importants del nacionalisme es troben relacionades amb una visió francesa i una alemanya. Per tal de poder tenir una idea general del que va passar a partir de finals del segle XVIII, es poden distingir diferents etapes històriques. Una primera se situa entre i el 1789 i el 1815 en la que es reivindiquen els fets de la Revolució Francesa. Una segona etapa

² Hans Kohn (1891 – 1971) va ser un historiador nord-americà nascut a Praga i conegut pels seus estudis sobre nacionalisme. Una de les obres més importants és "The idea of nationalisme" publicada l'any 1944 i on parla del nacionalisme de l'Est i el nacionalisme de l'Oest.

³ El principal autor que es relaciona amb la visió voluntarista o cívica és el francès Ernest Renan (1823 – 1892). Va ser un filòsof i historiador i la seva obra més coneguda és la conferència que va fer a la *Sorbona* al 1882.

es descriu entre el 1815 i el 1848 quan amb la Santa Aliança i el Congrés de Viena⁴ es va restaurar l'ordre anterior a la revolució. Malgrat això, diferents aspiracions nacionals van continuar presents. La tercera etapa es considera que s'inicia al 1848 quan es van iniciar reivindicacions a l'Europa Central i Oriental (Villarroel, 2007).

Al llarg del segle XX es van donar diferents episodis d'alçament nacional. Un exemple són les reivindicacions d'autodeterminació en els processos de descolonització de la dècada dels anys 60. Altres exemples són el conflicte de l'antiga Iugoslàvia, tractat en aquest treball, i el desmembrament de l'URSS. En aquests dos últims casos hi va haver un auge del nacionalisme com a reivindicació.

Actualment, s'ha de tenir en compte un concepte que està agafant força que és el postnacionalisme. Es troba relacionat amb qüestions com la globalització, la dinàmica transnacional o la pèrdua de pes de la idea dels estats – nació. D'aquesta manera, sembla que el nacionalisme s'està adaptant a la societat internacional que preval avui dia. Tot i això, també existeixen defensors i detractors de la idea de postnacionalisme ja que, per exemple, els nacionalismes subestats quedarien relegats en un segon pla. Aierdi (2009) apunta dos factors que influeixen en l'auge del postnacionalisme que es poden relacionar amb experiències traumàtiques com guerres o genocidis o qüestions polítiques problemàtiques a països concrets amb l'existència de nacionalismes regionals.

2.2. Identitat nacional

La identitat nacional es troba relacionada amb les indicacions que s'han fet a l'inici de l'apartat sobre la necessitat de les persones de pertànyer en àmbits de socialització. El concepte d'identitat nacional es pot definir com un "sentiment col·lectiu basat en la creença de pertànyer a la mateixa nació i en el fet de compartir molts dels atributs que la fan diferent d'altres nacions" (Guibernau, 2010: 38). D'aquesta manera, es pot observar que el concepte es troba inclòs en la idea de la col·lectivitat. Aquí també es pot aplicar la visió cultural i la visió política. En el primer cas, la identitat es va forjant a partir qüestions històriques, cultural o el discurs sobre el passat que s'ha anat passant entre les generacions. En el segon cas, les

⁴ La Santa Aliança (coalició entre Rússia, Prússia i Àustria) i el Congrés de Viena (conferència dels estats vencedors de Napoleó) van intentar restaurar l'Antic Règim controlant les revolucions liberals que es poguessin tirar endavant després de la Revolució Francesa.

qüestions polítiques i jurídiques per tal d'homogeneïtzar a la ciutadania són les que tenen influència en la formació de la identitat.

Guibernau (2010) assenyala cinc dimensions que poden tenir influència en la construcció de la identitat, entre les quals es troben les mencionades anteriorment: la psicològica, la cultural, la històrica, la territorial i la política. Es farà menció de la visió psicològica i la territorial ja que les tres restants ja s'han explicat. La primera té relació amb la proximitat que un té amb altres persones per tal d'acabar formant part d'un mateix grup i la segona fa referència als lligams que es poden tenir amb un territori concret. Es podria dir que en la construcció dels estats – nació l'última dimensió va tenir un pes important però avui dia també s'ha de tenir en compte com pot influir la globalització o la internacionalització en la defensa del territori.

2.3. Nació

Quan algú es pregunta què és una nació la primera idea que sorgeix és la d'un grup o comunitat que comparteix una sèrie de característiques i, d'aquesta manera, comparteixen una identitat col·lectiva.

Un dels principals autors que s'associa amb la idea de nació és Ernest Renan amb la seva conferència titulada "Que és una nació?" realitzada a la Sorbona l'any 1882. L'autor defineix la nació com "una gran solidaritat, constituïda pel sentiment dels sacrificis que s'hagin fer i aquells que encara s'estigui disposat a fer. Suposa un passat; tot i això, es resumeix al present per un fet tangible: el consentiment, el desig clarament expressat de continuar la vida comuna" (Renan, 2004: 11). Com ja s'ha dit, Renan representa un dels principals autors que es relaciona amb el nacionalisme cívic o polític i, en el mateix discurs del 1882, fa referència a una sèrie de principis que no haurien de tenir influència en la construcció d'una nació. Amb la crítica a aquests principis es pot observar com s'apropa a la idea de nacionalisme cívic en contraposició al nacionalisme ètnic. Els factors que menciona són l'etnografia, la llengua, la religió, la comunitat d'interessos i la geografia. Considera que aquestes qüestions no són les úniques necessàries per a la construcció de la nació sinó que en moltes ocasions és necessària la voluntat dels ciutadans.

2.4. Ètnia

En aquest cas, s'ha volgut incloure el concepte d'ètnia per la importància que va tenir en el transcurs del conflicte iugoslau. Per ètnia es pot entendre un grup de persones que comparteixen característiques com poden ser la cultura o la llengua. Més concretament, l'ètnicitat representa "un fet donat de l'existència social constituït per una sèrie de trets immutables, els quals imposen estrets i ben delimitats marges d'interacció i identificació als individus que els comparteixen" (Río, 2002: 85). Tot i que s'inclogui en la conceptualització del nacionalisme, s'ha de remarcar que no tots els moviments nacionals inclouen l'ètnia com un dels seus pilars fonamentals per tal de dur a terme les seves reivindicacions. És una qüestió que s'ha de tenir en compte ja que al llarg de diferents segles va tenir una forta importància en la identificació de grups però també ha anat perdent pes en els últims anys.

Renan al 1882 ja va considerar que l'ètnicitat havia perdut importància per a la societat i per això no ho va considerar un element per a la construcció de les nacions. Tot i això, altres sí que posaven l'ètnia com a factor essencial per a la construcció de la nació. És per això que el concepte d'ètnia s'ha d'analitzar en els diferents contextos que es donen els nacionalismes ja que la seva incidència pot variar molt d'un territori a un altre.

3. EL CAS DELS Balcans I EL CAS DE CATALUNYA

En aquest ampli apartat es farà menció de diferents aspectes que s'han cregut necessaris per tal de veure les diferències o similituds entre Catalunya i la zona dels Balcans, concretament Sèrbia i Croàcia. D'aquesta manera, es troba inclòs l'inici del nacionalisme i l'evolució, la base i l'organització política, les eleccions i les reaccions internacionals. A més, s'afegeix un apartat en el qual només s'inclou la zona dels Balcans per tractar la neteja ètnica que es va dur a terme durant el conflicte armat de la zona.

3.1. El nacionalisme a Catalunya i als Balcans

3.1.1. Catalunya

Des de l'any 2010 hi ha hagut un canvi de l'anomenat moviment independentista i ha passat a ser un moviment transversal amb un augment de suports des de diferents sectors. Tot i això, la manifestació de l'11 de setembre del 2012 és considerat com el punt d'inici de l'auge nacionalista català amb la finalitat d'aconseguir la independència de Catalunya⁵. Amb sis anys s'ha celebrat una consulta el 2014 i un referèndum el 2017, sempre sense el consentiment de l'estat central. Tot i aquest auge en els últims anys, en el qual partits que es consideraven nacionalistes catalans però no contemplaven la independència han canviat el seu programa electoral, s'ha de tenir en compte que el nacionalisme català té una història més llarga i que al llarg dels anys ha anat variant la seva incidència.

Es considera que el nacionalisme català va començar els seus fonaments a mitjans del segle XIX i es va començar a consolidar políticament a mitjans del mateix segle i principis del segle XX, uns períodes que es van caracteritzar per canvis polítics i socials tant a Catalunya com a Espanya. Un dels moviments que també va donar impuls a la qüestió catalana va ser la Renaixença que va donar visibilitat al català en l'àmbit literari i en la premsa, i no només en

⁵ Seguint les dades del Centre d'Estudis d'Opinió, el novembre del 2012 el suport a un estat independent va arribar a un 44,3%. Fins llavors, mai s'havia arribat a un percentatge tan elevat. Per tenir en compte algunes dades, l'opció d'un estat independent no arribava al 20% abans del 2009. En canvi les opcions d'estat federal i comunitat autònoma es trobaven a nivells que rondaven, respectivament, el 35% i el 40% abans del 2009. En el mateix sondeig del novembre del 2012, un 25,5% optava per un estat federal i 19,1% per una comunitat autònoma. Des de llavors, els nivells que donen suport a un estat independent s'han mantingut en aquests nivells i, en alguns períodes, han augmentat fins arribar gairebé a un 50%.

l'àmbit domèstic. Van ser els principals camins per poder fer arribar la llengua catalana als sectors populars.

Amb la recuperació de la cultura catalana es va veure la necessitat de donar impuls en l'àmbit polític català i en aquest punt és important parlar de la figura de Valentí Almirall que va promoure la publicació del Diari Català i la celebració del Primer Congrés Catalanista (1880). Al llarg de la història catalana, a partir d'aquest període, s'han anat veient accions que intentaven actuar al marge del sistema espanyol. Un primer acte polític català es considera que va ser el Memorial de Greuges de 1885. Es podria dir que resumia la intenció d'Almirall de recuperar el paper de la política catalana. Els punts principals de la memòria, que es va presentar directament al Rei, eren les denúncies dels "problemes que plantejaven el projecte de *modus vivendi* comercial amb Gran Bretanya i la reforma del codi civil, que podia significar la fi del dret civil català" (Fontana, 2014: 312). Una de les idees generals que també s'exposava en el text era la crítica cap a l'endarreriment d'Espanya i l'obstaculització dels polítics espanyols cap a l'estat i com afectaven aquestes qüestions al territori català. Així doncs, a diferència de les reivindicacions posteriors, en aquest període el catalanisme defensava una recuperació de Catalunya per, després, formar una nova Espanya.

Aquesta dinàmica es va mantenir al llarg del que quedava de segle XIX i, a partir de la dècada dels anys 90, va dominar un catalanisme burgès conservador que trencava amb els plantejament d'Almirall. Aquests tenien una visió regionalista, de tenir més paper en el poder polític espanyol i en contra d'alguns sectors que començaven a reclamar la independència catalana. Una de les idees que s'ha estès al llarg de la història és l'origen burgès del catalanisme però, com ja s'ha pogut veure, han existit diferents visions del nacionalisme que han anat variant i es pot afirmar que hi havia "tants catalanismes com concepcions de la mena de societat catalana que es volia construir" (Fontana, 2014: 314). La formació que va prendre el protagonisme en aquesta època va ser la Lliga de Catalunya i un dels projectes principals va ser l'organització d'assemblees arreu del territori. La primera va ser a Manresa al 1892 on es van aprovar les anomenades Bases de Manresa.

Un dels fets que també marcarà la formació del nacionalisme català va ser la crisi espanyola del 1898 amb la pèrdua de les últimes colònies. No només hi va haver una crisi en l'estratègia militar sinó també una crisi industrial que va donar més força a les reivindicacions catalanes. A partir d'aquesta moment, a Catalunya, van aparèixer més partits amb varietat ideològica i al 1914 es va iniciar un reclam d'autonomia. Així doncs, a l'escena política l'any 1907 hi havia la

Lliga Regionalista de Catalunya que es pot definir com a català i conservador, la Unió Catalanista d'esquerres, el Centre Nacionalista Republicà que era una escissió d'esquerres de la Lliga, el Partido Republicano Radical de Lerroux contrari al catalanisme burgès o Solidaritat Catalana que agrupava catalanistes d'esquerra i de dreta. Un canvi important a les eleccions municipals i nacionals del 1907 va ser que a Catalunya no dominaven els partits dinàstics. D'aquesta manera, els canvis a l'escena política respecte a Espanya es començaven a forjar a Catalunya. Igual que va haver-hi un auge de les reivindicacions catalanistes, en el sector espanyol també hi va haver un augment de rebuig cap a les accions que proposaven autonomia o una major defensa dels símbols espanyols.

A partir d'aquí, es van iniciar els primers passos cap a l'autonomia catalana, sobretot després de la Dictadura de Primo de Rivera i la instauració de la República Espanyola. En aquest període pren importància Esquerra Republicana de Catalunya fundada un mes abans de les eleccions del 12 d'abril de 1931. El partit va guanyar les eleccions i Francesc Macià va proclamar la República Catalana com a estat integrant de la Federació de Repúbliques Ibèriques. Tot i això, tres dies més tard, Macià va arribar a un acord amb el govern provisional de la Segona República Espanyola i va abandonar la idea de la república catalana per poder aprovar un estatut d'autonomia per a Catalunya al 1932. L'any 1934, amb Lluís Companys de president de la Generalitat, es va proclamar l'estat català dins la República Federal Espanyola. Les conseqüències d'aquest fet van ser la presó per al govern català i el posterior exili.

El període de la Guerra civil espanyola i la posterior dictadura franquista van representar la clandestinitat de diferents col·lectius i, en el cas de les reivindicacions catalanes, hi va haver una forta repressió. D'aquesta manera, al llarg de quaranta anys no es va intentar fer una assimilació sinó que la dinàmica utilitzada pel règim franquista va ser la repressió amb assassinats i exilis. Amb la mort del Dictador l'any 1976 es va iniciar la Transició Espanyola. Es va optar per un tipus de transició pactada i consensuada, a diferència del que es va seguir a Alemanya. A la Constitució del 1978, igual que a la Constitució republicana del 1931, no es va optar per un estat federal i Espanya passaria a ser un estat anomenat de les autonomies. A partir de llavors, però, Catalunya aniria recuperant l'autogovern i al 1979 s'aprova l'Estatut d'Autonomia. A les eleccions del 1980 la victòria seria per Convergència i Unió i s'iniciaria una etapa de 25 anys amb Jordi Pujol com a president de la Generalitat de Catalunya. Va ser a l'etapa del Tripartit, a partir del 2003, quan es decideix reformar l'Estatut català de 1979. S'aprova al Parlament i entra en vigor l'any 2006 però recursos presentats al Tribunal

Constitucional en contra de diferents preceptes fa que l'any 2010 es dicti sentència contra el text. 186 articles de 223 de l'Estatut quedaven afectats (Fontana, 2012).

A partir d'aquest fet és quan van començar les principals mobilitzacions ciutadanes amb el seu auge a la manifestació de l'11 de setembre de 2012, com s'ha comentat. La primera manifestació en contra de la sentència va ser al juliol de 2010 amb el lema de "Som una nació. Nosaltres decidim". Des de llavors, les tensions polítiques entre Catalunya i el govern central s'han anat intensificant arribant a la confrontació màxima el dia del referèndum de l'1 d'octubre de 2017 i la posterior declaració d'independència per part de Carles Puigdemont el 27 d'octubre. Al cap de pocs segons, aquesta declaració va ser suspesa pel mateix president amb la suposada intenció de demanar diàleg amb l'estat. Malgrat això, el govern central rebutja en reiterades ocasions el diàleg, s'inicia la via judicial⁶ contra el govern català, s'aplica l'article 155 de la Constitució Espanyola i es convoquen eleccions per al desembre de 2017. Catalunya torna a perdre autonomia. S'ha de tenir en compte que, tots aquests fets, es donen en un context d'atac cap a les institucions catalanes, la televisió pública, les escoles i la llengua per part de partits polítics i la premsa sense contrastar. S'està instaurant una forta campanya de desprestigi de Catalunya a la resta d'Espanya per part de diferents sectors però aquesta qüestió seria matèria d'un altre extens treball. Actualment, a Catalunya hi ha un estat d'excepció amb la Generalitat intervinguda, líders catalanistes a la presó i crispació al carrer. Fins i tot s'està donant un canvi en la idea de secessió de Catalunya respecte d'Espanya ja que, en diferents manifestacions en protesta per a l'empresonament de part del govern català, es reclama democràcia i no independència. Aquest fet pot portar a un nou gir del nacionalisme català en relació amb l'Estat Espanyol i reclamar per a l'últim una modernització.

⁶ En total hi ha 25 dirigents independentistes processats per diferents delictes. Alguns es troben en presó preventiva, alguns en llibertat sota fiança, un en llibertat i altres a l'exili. A continuació se citaran els dirigents i entre parèntesi el delicte pels quals se'ls acusa: Carles Puigdemont (rebel·lió i malversació), Oriol Junqueras (rebel·lió i malversació), Joaquim Forn (rebel·lió i malversació), Jordi Turull (rebel·lió i malversació), Raül Romeva (rebel·lió i malversació), Dolors Bassa (Rebel·lió i malversació), Toni Comín (rebel·lió i malversació), Clara Ponsatí (rebel·lió i malversació), Josep Rull (rebel·lió i malversació), Lluís Puig (desobediència i malversació), Meritxell Borràs (desobediència i malversació), Carles Mundó (desobediència i malversació), Meritxell Serret (desobediència i malversació), Santi Vila (desobediència i malversació), Marta Rovira (rebel·lió), Anna Gabriel (desobediència), Mireia Boya (desobediència), Jordi Cuixart (rebel·lió), Jordi Sànchez (rebel·lió), Anna Simó (desobediència), Lluís Corominas (desobediència), Lluís Guinó (desobediència), Ramona Barrufet (desobediència) i Joan Josep Nuet (desobediència). Informació extreta de "Què imputa Llàrena als líders independentistes? Les acusacions, una per una", Nació Digital, 23 de març de 2018 <https://www.naciodigital.cat/noticia/151134/imputa/llarena/liders/independentistes/acusacions>

3.1.2. Croàcia i Sèrbia

Per explicar el paper dels nacionalismes croat i serbi s'ha de fer una breu referència a la formació de Iugoslàvia en la qual es distingeixen dues èpoques. La primera Iugoslàvia va des del 1919 fins al 1941 i la segona Iugoslàvia es forma a partir del 1945. S'ha de tenir en compte que, en els dos períodes, la identitat de la població va esdevenir la protagonista en diferents reivindicacions. Tot i això, es considera que el sorgiment de la idea de nacionalisme és anterior a la formació de la primera Iugoslàvia. Per això, abans d'explicar les dues etapes del segle XX, és important fer una breu referència a l'evolució d'aquesta idea als Balcans. La història dels eslaus a la zona té un llarg recorregut i algunes de les reivindicacions nacionals que es van començar a donar amb força a partir del segle XVIII es basaven en qüestions centenàries.

La primera etapa es va configurar com a Regne dels Serbis, Croats i Eslovens sota la corona d'Alexandre I Karagjorgjevic i, fins al 1926, no passaria a dir-se Iugoslàvia. Aquesta unió va significar "la materialització històrica d'un ideal forjat al segle XIX, el iugoslavisme que uniria a tots els eslaus del sud que posseïen una cultura comú" (Casanova, 2004: 338). Tot i aquesta pretensió, la diversitat cultural i religiosa ja es trobava present i en els diferents territoris s'anaven construint relats identitaris. Així, per exemple, Croàcia es remuntava al regne medieval del segle X per a la construcció d'un estat o Sèrbia recordava batalles anteriors com la derrota contra el turcs l'any 1389. Més que una unió cultural, va significar una unió territorial per les amenaces dels estats que rodejaven la zona balcànica. Això, però, no va evitar els conflictes interns entre les regions que s'havien unificat. Les aspiracions dels serbis i dels croats ja presentaven diferències i, els primers, optaven per un estat centralista i la idea d'una Gran Sèrbia. En canvi, els segons, reclamaven la idea federal i una major descentralització. Aquestes reivindicacions van quedar apagades durant un període amb la instauració d'una dictadura per part del monarca després de l'assassinat de Stjepan Radic, líder del Partit Camperol de Croàcia. Tot i això, les tensions van continuar entre serbis i croats i el monarca fins que l'any 1934 el rei va ser assassinat a mans d'un macedoni.

La segona etapa és la que es coneix com la Iugoslàvia de Tito⁷ que es va caracteritzar pel trencament amb l'URSS, la instauració d'un model d'estat federal, l'aplicació d'un model econòmic d'autogestió, la neutralitat internacional o la figura destacada del dictador. Abans de l'arribada al poder de Tito, va tenir lloc la Segona Guerra Mundial que va significar el període

⁷ Josip Broz Tito (1892 – 1980), conegut com a Mariscal Tito, va ser el secretari general del Partit Comunista Iugoslau i es va mantenir al poder des de l'any 1945 fins a la seva mort, l'any 1980.

de transició de la primera a la segona Iugoslàvia. Durant el conflicte, els territoris iugoslaus també van quedar dividits seguint les forces que van dominar l'escena bèl·lica. Així doncs, a Sèrbia van predominar grups per combatre el feixisme com els Txètniks⁸ de Mihailovic i els Partisans⁹ de Tito, amb ideologies diferents entre ells també. Per altra banda, a Croàcia van predominar els Ústaixa¹⁰, responsables de provocar massacres contra serbis instal·lats a Croàcia. Al llarg del conflicte, els comunistes van dominar el territori iugoslau exceptuant Croàcia que fins al 1945 es va mantenir sota l'ocupació nazi. Una vegada finalitzat el conflicte, Tito va ser nomenat secretari general del Partit Comunista de Iugoslàvia i va instaurar un govern provisional seguint les línies ideològiques soviètiques. Tot i això, l'any 1948 es trencaven les relacions entre les dues regions i, a partir de llavors, Iugoslàvia no va seguir el model polític soviètic com a les altres repúbliques satèl·lit.

A partir de l'arribada de Tito i el trencament amb l'URSS, aquest es va mantenir al poder durant gairebé quaranta anys. Es podria pensar que les reivindicacions nacionals i les tensions entre les repúbliques federades es van originar l'any 1980 quan va morir el dictador però s'ha de tenir en compte que al llarg dels seus anys al poder ja es van donar diferents episodis de tipus identitari. Una de les primeres reivindicacions que es va donar va ser a Kosovo l'any 1968 en relació amb el paper hegemònic que Sèrbia exercia sobre el territori. Tot i les detencions que hi va haver es va declarar Kosovo província autònoma i es va reiterar amb la Constitució de 1974. Aquesta regió no era l'única on es reclamaven drets territorials i nacionals sinó que a Eslovènia i Croàcia també es van realitzar diferents accions. En el primer cas, l'any 1963 hi havia intel·lectuals que es plantejaven els beneficis de formar part de Iugoslàvia i, l'any 1968,

⁸ Al segle XIX ja existien com a guerrilla nacionalista i monàrquica que anaven en contra de la dominació otomana. A la Segona Guerra Mundial van ser dirigits per Draza Mihailovic i es van enfrontar amb els ústaixes i partisans. Durant el conflicte, aquest grup també va realitzar pràctiques de neteja ètnica contra els musulmans. A la Guerra dels Balcans, el mot txètnik va tornar a entrar a escena. Per una banda, forces militars i paramilitars sèrbies s'autoproclamaven txètniks i, per altra banda, croats i serbis utilitzaven el mot de manera despectiva cap a aquests grups.

⁹ Els partisans iugoslaus van representar el major grup de resistència contra la invasió iugoslava de les potències de l'eix durant la Segona Guerra Mundial. Aquests estaven enfrontats amb els Txètniks per divisions ideològiques. Els partisans reclamaven un estat socialista i donaven èmfasi en el reconeixement de la diversitat nacional de Iugoslàvia, a diferència dels Txètniks que defensaven la monarquia i la instauració de la Gran Sèrbia. Els partisans es trobaven sobretot a Sèrbia Oriental, Bòsnia i Croàcia i, en canvi, els Txètniks es trobaven a Sèrbia Occidental.

¹⁰ L'any 1929 Ante Pavelic va fundar el moviment nacionalista ústaixa, que es definia amb una ideologia feixista. Durant la Segona Guerra Mundial, amb l'ocupació alemanya i italiana, es va formar l'Estat independent de Croàcia i va ser durant aquesta època que es van dur a la pràctica accions de discriminació. El grup però va sorgir durant l'època d'Alexandre I en contra de la centralització sèrbia i l'opressió dels croats.

el Comitè Central de la Lliga dels Comunistes d'Eslovènia no va donar suport a una decisió federal.

Un dels episodis més reivindicatius de la història del Titisme va ser l'any 1971 amb l'anomenada Primavera Croata. Es demanava més autonomia en qüestions com la cultura, l'economia, la llengua o la política. Aquests anys van fer sorgir qüestions històriques a les reivindicacions croates i arguments que anaven en contra de Sèrbia. Les majors reivindicacions van començar en la qüestió lingüística en referència amb el predomini del serbi en la llengua serbo-croata. La polèmica es va iniciar amb la publicació d'un diccionari que considerava el serbi com la regla bàsica i el croat com la variació dialectal (Veiga, 1994). D'aquesta manera, el que va començar com una disputa en l'àmbit acadèmic es va fer ressò en l'àmbit polític i popular. A més, es demanava presència del croat a mitjans de comunicació, l'escola o documents oficials.

3.2. Base i organització política

Tan l'antiga Iugoslàvia com Espanya han tingut variacions al llarg dels anys pel que fa a l'organització territorial i política. Aquests canvis es van donar, sobretot, al segle XX que es caracteritza per ser un període convuls de la història. Així doncs, Iugoslàvia va passar de ser una de les repúbliques satèl·lit de l'antiga URSS a ser un estat federal unipartidista per passar després a un model multipartidista. Per altra banda, Espanya va passar d'una república a una dictadura per acabar sent una monarquia parlamentària i amb un sistema híbrid d'organització territorial. D'aquesta manera es pot observar la complexitat que ha definit al llarg del temps els dos territoris. Tot i això, la intenció de l'apartat no és fer un recorregut històric sobre aquesta qüestió sinó fer una breu descripció del sistema que regeix actualment a Espanya i Catalunya i del sistema que regia a principis dels anys 90 a Iugoslàvia.

En primer lloc, es parlarà de la base organitzativa de l'antiga Iugoslàvia. Amb la promulgació de la Constitució de l'any 1946, Iugoslàvia va passar a ser un estat federal i l'organització territorial va canviar respecte a anys anteriors. Eslovènia, Croàcia, Sèrbia, Macedònia, Bòsnia-Herzegovina i Montenegro van passar a ser repúbliques federades. L'organització territorial es va completar amb la província autònoma de la Vojvodina de Sèrbia i les regions autònomes de Kosovo i Metohija. Les federacions es poden definir com a "organitzacions polítiques compostes que combinen fortes unitats constituents i un govern central igualment fort, cada un amb possessió de poders delegats per la ciutadania a través de la Constitució. I cada un

amb la facultat de vincular-se directament als ciutadans mitjançant l'exercici dels seus poders legislatius, administratius i impositius" (Watts, 2006: 98). D'aquesta manera, un estat federal representava una de les vies més eficaces per donar resposta al caràcter territorial de Iugoslàvia.

Per tal de donar arguments sòlids a l'afirmació anterior és important fer una breu referència a la qüestió del federalisme. En primer lloc i de manera general, s'ha de fer una distinció entre estats unitaris i estats compostos que tenen un model d'estat diferent en relació amb el poder polític i el territori. Així doncs, a l'estat unitari "el poder polític resideix en un únic centre, des del qual es projecta sobre tot el territori" (Vallès i Martí, 2015: 173) i en els estats compostos "el poder polític es reparteix originàriament entre institucions que controlen àmbits territorials diferents (Vallès i Martí, 2015: 174). En el primer cas predomina l'organització basada en la jerarquia vertical i en el segon cas predomina la coordinació horitzontal. En aquesta divisió es troben diferents tipus d'estats i, per exemple, la federació representa el cas més freqüent d'estat compost. A més, també es troben altres tipus com els estats confederals, els estats lliures associats, els condominis o els híbrids.

S'ha de tenir en compte que el federalisme no és igual a tots els estats que el segueixen sinó que cada un presenta característiques pròpies. Tot i això, es poden citar una sèrie de qüestions que donen una idea general del concepte federal: l'existència d'una distribució constitucional de competències entre l'estat federal i els estats federats, el repartiment de la capacitat tributària, la instauració d'institucions federals a les quals intervenen les entitats federades, l'existència d'una constitució pròpia de cada entitat federada o l'establiment d'un tribunal central per tal de gestionar els conflictes entre l'estat federal i les entitats (Vallès i Martí, 2015). Seguint també a Vallès i Martí, es poden citar tres factors que han propiciat la construcció d'estats federals. Aquests poden actuar per separat però, en moltes ocasions, es dona una combinació entre ells. En primer lloc, la voluntat d'integrar en una sola unitat política diferents entitats que ja existien prèviament per donar resposta a desafiaments exteriors. En segon lloc, organitzar en una sola entitat estatal territoris amb diferències però que es troben units per la dependència colonial amb la mateixa metròpoli. Finalment, existeix la voluntat política de dispersar un poder excessivament concentrat al centre per donar resposta a les diferències territorials, culturals o religioses. Aquest últim aspecte és el que es podria aplicar a l'ex-Iugoslàvia.

Quan es parla d'estat federal a Iugoslàvia, però, s'ha de tenir en compte la personalitat que va marcar el caràcter de l'estat. La figura va ser la del mariscal Josip Broz, conegut com a Tito,

com ja s'ha explicat anteriorment. Va promoure un règim singular que no encaixava a les grans divisions de classificació dels estats. En aquest estat federal, doncs, es van donar "fórmules visiblement autoritàries avalades per l'existència d'un únic partit juntament amb procediments de descentralització en la presa de decisions que van atorgar importància innegable a les repúbliques i, en general, a les diferents instàncies político-territorials (Taibo, 2018: 23). D'aquesta manera, respostes que podrien haver tingut un caràcter més típic dels estats federals, van tenir una resposta autoritària. Alguns exemples d'aquestes situacions poden ser la destitució l'any 1966 d'Aleksandar Rankovic i l'any 1971 dels dirigents en l'època de la Primavera Croata.

Tot i aquestes actuacions totalment qüestionables, també s'ha de tenir en compte que Iugoslàvia va aconseguir que es definís amb trets característics d'un estat federal com és el repartiment d'activitats entre el centre i les repúbliques. Això la va diferenciar dels estats soviètics que es trobaven molt centralitzats i les repúbliques iugoslaves podien, entre altres qüestions, tenir capacitat d'autogovern o vetar decisions que els afectaven. En aquest cas, s'ha fet un incís de diferència entre els sistemes soviètics i l'estat federal iugoslau. Com ja s'ha comentat, Iugoslàvia va trencar relacions amb l'URSS l'any 1948 i això va comportar una sèrie de conseqüències en diferents àmbits. Alguns d'aquests canvis que van distanciar Iugoslàvia de l'URSS van ser el sistema territorial, l'economia o l'activitat internacional.

Pel que fa a l'activitat internacional de Iugoslàvia, des del seu trencament amb l'URSS va passar a ser un dels principals pilars del Moviment de Països No Alineats (MPNA), organització que avui dia encara continua vigent. Aquest moviment va sorgir a l'anomenada Conferència de Bandung l'any 1955 i la idea principal dels estats que en formaven part era el rebuig de la política de blocs que caracteritzava el període de la Guerra Freda i mantenir-se, d'aquesta manera, neutral i no posicionar-se amb una de les dues superpotències que dominaven l'escena internacional. A la Conferència es van aprovar els anomenats "Deu principis de Bandung" que van acabar sent les idees principals que definien al moviment (Delgado i Sáenz, 2015: 69-89):

- Respecte pels drets fonamentals de l'home i per a les finalitats i principis de la Carta de les Nacions Unides.
- Respecte per a la sobirania i la integritat territorial de totes les nacions.
- Reconeixement de la igualtat de totes les races i de totes les nacions, grans i petites.
- Abstenció d'intervencions o interferència en els assumptes interns d'altres països.
- Respecte al dret de tota nació a defensar-se per si sola o en col·laboració amb altres Estats, en

conformitat amb la Carta de les Nacions Unides.

- Abstenció de participar en acords de defensa col·lectiva amb vistes a afavorir els interessos particulars d'una de les grans potències. Abstenció per part de tot país a exercitar pressió sobre altres països.
- Abstenció d'actes o d'amenaça d'agressió i de l'ús de la força en les confrontacions de la integritat territorial o de independència política de qualsevol país.
- Composició de totes les vessants internacionals amb mitjans pacífics, amb tractats, conciliadors, arbitratge o composició judicial, així com també amb altres mitjans pacífics, segons la lliure selecció de les parts en conformitat amb la Carta de les Nacions Unides.
- Promoció de l'interès i de la cooperació recíproca.
- Respecte per la justícia i les obligacions internacional.

L'any 1961 el moviment es va tornar a reunir en una conferència a Belgrad per consolidar les idees, en la que Tito, Nerhu¹¹ i Nasser¹² van ser els principals impulsors. Seguint a Delgado i Sáenz (2015) es poden nomenar tres característiques principals del Moviment: una visió transversal de diferents actors que compartien un passat de colonialisme, un acostament diferent al funcionament del sistema internacional i una visió comuna sense tenir en compte la seva orientació ideològica. Aquest últim aspecte es basa en qüestions com l'acceptació de l'autodeterminació, la no ingerència o l'autonomia en l'àmbit polític i econòmic.

Per parlar del cas de Catalunya s'ha de fer referència al model estatal que segueix Espanya. Com abans ja s'ha comentat, existeixen dues variacions en la classificació dels estats: els unitaris i els compostos. El federalisme se situa sense dilacions en el cas d'estat compost però l'autonomisme, que és el model que segueix Espanya, no té una classificació tan clara. D'aquesta manera es pot considerar un estat que se situa entre la federació i l'estat unitari. A simple vista, podria semblar que Espanya segueix moltes de les característiques d'un estat federal però en realitat no se segueixen els pilars bàsics d'aquest. Així doncs, es dona poder a territoris subestats com que el parlament de les comunitats autònomes poden elaborar lleis o que se'ls confereix capacitat tributària en els seus territoris (Vallès i Martí, 2015). Tot i això, el sistema competencial no funciona com en un estat federal, no existeixen institucions centrals com un tribunal federal o el sistema judicial no es troba descentralitzat. D'aquesta manera, es pot arribar a la conclusió que amb aquest sistema les reclamacions nacionals no tindran un espai fort de visibilitat com podria passar en un estat federal.

¹¹ Jawaharla Nehru (1889 – 1964) va ser el primer ministre de l'Índia des de la independència. Va ser advocat i se situava a l'ala moderada socialista del Congrés Nacional Indi, el principal partit de l'Índia.

¹² Gamal Abbel Nasser (1918 – 1970) va ser el cap d'Estat d'Egipte des del 1954 fins l'any que va morir. Va seguir la ideologia socialista i anticolonialista.

Seguint la Constitució espanyola, al Títol VIII es tracta l'organització territorial i, en concret, l'article 137 parla de municipis, províncies i comunitats autònomes per tal de descriure les entitats que conformen l'estat. Un dels altres articles a tenir en compte en l'organització és l'article 2 que afirma: "La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la Nació espanyola, pàtria comú i indivisible de tots els espanyols, i reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i regions que la integren i la solidaritat entre totes elles". En aquesta organització, Catalunya és una comunitat autònoma formada per quatre províncies. Una de les altres diferències amb un sistema federal es troba en aquesta qüestió. En un estat federal les diferents entitats federades es troben citades i taxades a la Constitució, en canvi a la Constitució espanyola no es troba una llista de les diferents comunitats autònomes existents ni es parla del concepte de comunitat històrica. Tot i que no es menciona explícitament aquestes comunitats si que es fa referència de manera indirecta a qüestions com característiques culturals o històriques, les demandes de més autonomia i la característica foral. D'aquesta manera, es pot arribar a la conclusió que existien tres comunitats històriques: Catalunya, País Basc i Galícia. Dins d'aquestes es va afegir Andalusia quan va accedir a l'autonomia per la via de les primeres¹³. A partir de llavors hi ha canvis en el mapa territorial espanyol de diferents províncies per passar també a realitzar demandes d'autonomia, com s'havia fet a les comunitats històriques. El repartiment d'autonomia a diferents territoris i el tracte igual que rebrien totes les comunitats autònomes es coneix com el "café para todos".

L'activitat internacional d'Espanya difereix considerablement del camí que va seguir l'antiga Iugoslàvia. Així doncs, des del pas de la dictadura franquista a la democràcia, Espanya ha mantingut una forta relació amb la Unió Europea des de la seva entrada l'any 1986. Aquesta és una de les primeres diferències a tenir en compte. En el moment de l'auge nacionalista a Iugoslàvia i del posterior conflicte, aquesta no formava part de la Unió Europea. A més, Espanya forma part de l'OTAN i és considerat un país del bloc occidental. Pel que fa a Catalunya, durant el procés independentista, s'han qüestionat diferents aspectes que han suscitat debat entre la població com és la pertinença o no de Catalunya a la UE en una hipotètica independència o la necessitat de tenir un exèrcit. En els inicis de l'auge independentista sempre hi havia hagut dos sectors diferenciats pel que fa a la pertinença a la Unió Europea. Per una banda, els no partidaris a continuar formant part de la Unió Europea eren l'anomenada esquerra independentista representada per la CUP. Per altra banda, la majoria dels partidaris de la independència representats per ERC i CiU – després PdCAT –

¹³ La Constitució va establir dues vies perquè els territoris accedissin a l'autonomia i es constituïssin com a comunitat autònoma.

veien amb bons ulls una República Catalana dins la Unió Europea. En els últims mesos, després de l'1 d'octubre de 2017 i amb les declaracions a favor de mantenir la unitat espanyola sense fer referència a l'actuació policial d'aquell dia, la confiança cap a la institució europea ha baixat considerablement. L'Assemblea Nacional Catalana promovia eslògans amb referències a Europa, com el del referèndum del 2017 "Hola, Europa!", però a les últimes concentracions i manifestacions, les reivindicacions de la població s'han basat en qüestionar-se on és Europa per a la defensa dels seus drets. En el gràfic 1 es pot observar com la valoració de la Unió Europea per part del sector independentista ha baixat 1,5 punts en només quatre mesos.

Gràfic 1. Puntuació donada a la Unió Europea

Font: Diari Ara

Una de les qüestions importants per descriure l'organització d'un estat és el model econòmic que segueix. En aquest punt, també es troben diferències entre les regions de Croàcia i Sèrbia del 1991 i el territori català de l'actualitat. D'aquesta manera, el model que seguia Iugoslàvia als anys 90 era diferent al model que segueix Espanya en l'actualitat. Les diferències, però, ja es trobaven també entre la Iugoslàvia i l'Espanya dels anys 90. Per explicar el model econòmic que va seguir Tito s'ha de tenir en compte el trencament amb l'URSS de l'any 1948 i la idea d'implementar un socialisme autogestionari. A Espanya, en canvi, se seguia i es continua seguint el model liberal de mercat.

3.3. Eleccions

L'anàlisi breu de les eleccions és important per analitzar la situació parlamentària dels territoris i per veure quins eren els partits amb més influència. L'activitat política és una manera de veure la ideologia i les reclamacions de la població. En el cas de Catalunya

s'analitzaran les eleccions a partir de l'any 2012 i en el cas dels Balcans es farà referència a les eleccions que hi va haver a Croàcia i Sèrbia l'any 1990, a l'abril i al desembre respectivament. Al llarg d'aquest any, es van anar celebrant eleccions a les diferents repúbliques federades després de 45 anys sense un sistema multipartidista. Durant l'època del titisme, el partit que representava al territori era la Lliga dels Comunistes i va ser a partir de finals de la dècada dels anys 80 i principis dels anys 90 quan va començar una proliferació de partits polítics per reemplaçar al primer. En el cas de la presentació de forces polítiques a les eleccions també es pot observar l'heterogeneïtat en aquest àmbit ja que molts partits volien representar als grups minoritaris de les diferents repúbliques. Això va fer, per exemple, que al 1992 es presentessin 45 candidatures a Sèrbia o 37 candidatures a Croàcia (Feron, 1995). Aquest fet, doncs, també serà diferent al cas català ja que en aquest últim es fa referència a les vuitenes eleccions des de la reinstauració de la democràcia.

També s'han de tenir en compte una sèrie de característiques que defineixen el sistema electoral dels territoris. Així doncs, a Catalunya se segueix un sistema parlamentari i proporcional i en el cas de l'antiga Iugoslàvia a principis dels anys 90 se seguia un sistema presidencialista i majoritari.

3.3.1. Eleccions Catalunya

En el cas de Catalunya es farà referència a les eleccions a partir de l'any 2012. S'ha considerat oportú realitzar l'ordre cronològic electoral a partir d'aquesta data pel fet que es pot considerar com l'inici de l'auge més significatiu del moviment independentista després de la manifestació de l'11 de setembre de 2012 organitzada per l'Assemblea Nacional Catalana. Des de llavors, hi ha hagut tres jornades electorals i, d'aquesta manera, es pot veure com les legislatures han estat curtes si es té en compte que els períodes són de quatre anys. Tot i que es farà una breu menció de les eleccions municipals i estatals, els resultats als quals se'ls donarà més importància són als de les autonòmiques.

L'any 2012, els partits amb més variació al Parlament van ser Convergència i Unió i Esquerra Republicana amb 50 i 21 diputats. El canvi respecte a les eleccions del 2010 va ser significatiu pel fet que CiU va perdre 12 diputats i ERC en va guanyar 11. Una de les altres qüestions importants va ser l'entrada al Parlament de la Candidatura d'Unitat Popular (CUP) amb 3 diputats. Les altres forces que van compondre el Parlament van ser el Partit Socialista de Catalunya amb 20 escons, Partit Popular amb 19 escons, Iniciativa Catalunya Verds amb 13

escons i Ciutadans amb 9 escons¹⁴. S'ha de destacar que a les properes eleccions del 2015 es van donar molts canvis respecte a la composició del Parlament. Així doncs, per exemple, ICV-EUiA ja no es presentarà a les eleccions, Convergència i Unió trencaran la seva unió després de gairebé quaranta anys o les dues principals forces sobiranistes es presentaran en una candidatura conjunta.

Els resultats a les eleccions del 2015 també presenten fortes diferències respecte al 2012. Així doncs, com s'ha dit, CiU i ERC es presenten en una candidatura conjunta nomenada Junts pel Sí formada també per membres independents. Aquests obtenen un total de 62 diputats. Ciutadans va representar la primera força a l'oposició amb un fort augment de representació passant de 9 a 25 escons. PSC i PP, en canvi, van patir una davallada i passen a 16 i 11 escons, respectivament. Com s'ha comentat, ICV-EUiA no es presenta i es podria dir que la força política que li ocupa el lloc ideològic és Catalunya Sí que es Pot que obté 11 diputats. Finalment, la CUP també obté un augment dels seus diputats i passa de 3 a 10 diputats¹⁵. D'aquesta manera s'afirma la majoria independentista al Parlament amb un total de 72 diputats.

Finalment, a les últimes eleccions del 21 de desembre de 2017, també hi va haver canvis dels partits però els resultats es van mantenir força en comparació amb el 2015 però amb certs matisos a tenir en compte. No es repeteix la coalició de Junts pel Sí i el l'independentisme estarà representat per ERC, la CUP i Junts per Catalunya. Aquesta última és la llista del president Carles Puigdemont i va obtenir 34 diputats. Tot i que es va donar gairebé tot el focus mediàtic a Ciutadans per ser la primera força del Parlament amb 36 diputats també s'han de tenir en compte altres qüestions. Una d'aquestes són els resultats d'ERC, que representen els millors des de la seva creació amb 32 diputats. Catalunya en Comú obté 8 escons, PSC 17 i PP 4, els seus pitjors resultats a Catalunya¹⁶. D'aquestes eleccions, però, és important fer referència a les circumstàncies per les quals es van convocar i el significat que se'ls va donar des de diferents forces polítiques. No les va convocar el president de la Generalitat de Catalunya sinó que amb l'aplicació de l'article 155 de la Constitució Espanyola van ser convocades pel president del Govern Espanyol. Amb l'aplicació d'aquest article el govern de la

¹⁴ Dades extretes de la Generalitat de Catalunya

https://www.gencat.cat/governacio/resultats-parlament2012/09AU/DAU09999CM_L2.htm

¹⁵ Dades extretes de la Generalitat de Catalunya

http://www.gencat.cat/governacio/resultatsparlament2015/resu/09AU/DAU09999CM_L2.htm

¹⁶ Dades extretes de la Generalitat de Catalunya

<http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU09999CM.htm?lang=ca>

Generalitat va ser cessat. Per part dels partits independentistes es van veure les eleccions com una oportunitat per restaurar la situació anterior a l'aplicació de l'article i, en concret, la CUP ho va veure com una manera d'aplicar la república que s'havia proclamat.

3.3.2. Eleccions Croàcia

Les primeres eleccions democràtiques multipartidistes a Croàcia es van celebrar en primera volta entre el 22 i 23 d'abril i en segona volta entre el 6 i 7 de maig del 1990. Les dues principals forces van ser la Unió Democràtica de Croàcia (HZD) i la Lliga Comunista de Croàcia. El repartiment d'escons va ser de 205 per HZD, 73 per la Lliga Comunista. La tercera força va ser la Coalició d'Acord Popular (KNS) i va obtenir 11 escons. La Unió Democràtica de Croàcia es va formar l'any 1989 i es va mantenir al poder, com es veurà, des de 1990 fins l'any 2000. El seu màxim exponent va ser el seu president, Franjo Tudjman, que va governar Croàcia durant la dècada dels anys 90 (Stojarova, 2010). Als seus inicis, la orientació del partit es basava en el patriotisme croat i anava en contra del comunisme. Tenia i continua tenint una ideologia de centre – dreta. La Coalició d'Acord Popular es va formar al 1990 amb la intervenció de dirigents de la Primavera Croata i es basaven en un nacionalisme moderat.

Les següents eleccions parlamentàries a Croàcia es van celebrar al 1992, després de la declaració d'independència del 1991. El total d'escons a la cambra de representants era de 138 i la Unió Democràtica de Croàcia va tornar a obtenir la victòria amb 85 escons. Va ser seguit pel Partit Social Liberal Croat (HSLP) amb 14 escons i el Partit Socialdemòcrata de Croàcia (SDP) amb 11 escons. HSLP va ser format l'any 1989 amb una visió liberal conservadora i fins l'any 2000 no va guanyar unes eleccions (Storajova, 2010). A partir del 1992, però, es va convertir en la principal força opositora a la Unió Democràtica.

Finalment, les últimes eleccions a les quals es farà referència són les del 1995. En aquest cas s'escollien 127 membres a la cambra de representants i la Unió Democràtica de Croàcia va tornar a obtenir la majoria absoluta amb 75 escons. La segona força va ser el Partit Agrari Croat (HSS) amb 18 escons seguit del Partit Social Liberal Croat (HSL) amb 12 escons. HSS té una trajectòria més llarga i es va formar l'any 1904 pels germans Radic. La seva orientació política es basa en la social – conservadora i també en la defensa del nacionalisme croat.

3.3.3. Eleccions Sèrbia

A les eleccions al Parlament Serbi del 1990 amb 250 escons, el partit Socialista Serbi (SPS) fundat per Slobodan Milosevic en va obtenir 194. Aquest partit substituïa a la Lliga dels Comunistes i tenia una ideologia socialdemòcrata. Tot i això, la imatge del partit ha sigut qüestionada per les accions de Milosevic. Els dos partits que el seguien van ser el Moviment de Renovació Serbi (SPO) amb 19 escons i el Partit Democràtic (DS) amb 7 escons. El primer tenia una orientació de centre – dreta fundat al 1990 i es va convertir en un punt de lideratge contra les polítiques de Milosevic. El segon es basava en la socialdemocràcia i estava format per intel·lectuals. Els altres 21 escons es van repartir entre 11 partits més.

Tot i que les properes eleccions parlamentàries s'havien de realitzar al 1994, aquestes es van celebrar el 20 de desembre de 1992. En aquest cas, Milosevic va tornar a obtenir la victòria però 101 escons i perdent la majoria absoluta. Va formar govern amb el Partit Radical Serbi (SRS) que va obtenir un resultat de 73 escons. Aquests representaven el nacionalisme extrem serbi i amb idees polítiques d'extrema – dreta. Es van formar per la unió entre el Partit Popular Radical i el moviment Txètnik i defensaven la continuació d'una gran Sèrbia amb una herència Txètnik. La tercera força del Parlament va passar a ser la coalició del Moviment Democràtic de Sèrbia (DEPOS) amb 50 escons. Aquesta es va formar el mateix any 1992 amb una orientació de centre – dreta i formada per quatre partits: el Moviment de Regeneració Sèrbia (SPO), el Partit Democràtic de Sèrbia (DSS), el Partit Liberal de Sèrbia (SLS) i Nova Democràcia (Stojarova i Emerson, 2010).

Les següents eleccions a Sèrbia també van ser anticipades i es van celebrar el 19 de desembre de 1993. En aquesta ocasió, el Partit Socialista de Sèrbia de Milosevic va guanyar més escons en comparació al 1992 i en va obtenir 123. Tot i això, no va arribar a la majoria absoluta i va formar govern amb Nova Democràcia que era una de les forces que formava part de la coalició del Moviment Democràtic de Sèrbia (DEPOS). A partir d'aquesta any la coalició es va trencar. El Partit Radical de Sèrbia va perdre 40 escons i es va quedar amb un total de 39. El Moviment Democràtic de Sèrbia en va obtenir 45 escons. Igualment, el Partit Democràtic (DS) que a les altres eleccions no obtenia una gran representació, en aquesta ocasió va pujar fins a 29 escons. Amb les eleccions a Sèrbia durant el transcurs del conflicte armat es pot veure com Slobodan Milosevic va predominar l'escena política en les tres eleccions.

Davant de les primeres eleccions que es van realitzar a les diferents repúbliques l'any 1990, Taibo (2018) identifica tres models diferents en relació amb els resultats. El primer, majoritari a Croàcia i Eslovènia, segons el qual es vota a forces polítiques de recent creació i amb un to rupturista amb la Lliga dels Comunistes. Un clar exemple d'aquesta visió és el partit de Tudjam a Croàcia. El segon model es va donar a Sèrbia i Montenegro en el qual van ser majoritaris partits amb una visió més tradicional i defensors del règim iugoslau. D'aquesta manera, les forces sorgides de la Lliga dels Comunistes van tenir un fort pes com és el cas del Partit Socialista Serbi de Milosevic que va obtenir la majoria absoluta. El tercer model es troba relacionat amb els resultats a Bòsnia-Hercegovina i Macedònia que van donar una situació més complexa. Així doncs, en el primer cas van guanyar partits nacionalistes de tendència bosniana, croata i sèrbia. Això va fer que s'hagués d'acordar una coalició de govern inestable. Finalment, a Macedònia també es va haver de formar una coalició per a governar però entre una nova força política nacionalista i un partit hereu de la Lliga dels Comunistes.

A més d'aquestes visions exposades per Taibo també s'ha de tenir en compte el caràcter nacionalista de les diferents forces polítiques per tal d'analitzar la situació en referència a les eleccions catalanes. En els tres casos es pot observar com els partits nacionalistes tenen un pes important en les diferents eleccions parlamentàries. Així doncs, des de que es va implementar el multipartidisme en eleccions lliures a les diferents repúbliques de l'antiga Iugoslàvia, també els diferents nacionalismes es van trobar presents a la política. Tot i que a partir de les eleccions del 2012 a Catalunya també es considera que hi ha una forta presència de la defensa del nacionalisme català al Parlament, s'ha de tenir en compte un fet diferencial respecte a les repúbliques balcàniques. Les dues regions van sortir d'una activitat política de partit únic que va dominar l'escena parlamentària durant quaranta anys al llarg del segle XX. Com s'ha observat en el cas de Croàcia i Sèrbia les forces nacionalistes van dominar el nou escenari polític. En canvi, a Catalunya les forces nacionalistes també van dominar l'escena política però seguint un nacionalisme més moderat. Així doncs, Convergència i Unió va obtenir 43 escons i Esquerra Republicana 14. Es pot considerar que als anys 80 i 90 el moviment independentista català no tenia una presència forta ni al Parlament de Catalunya ni a la població. Serà a partir del 2010, amb la sentència de l'Estatut, quan s'inicia un auge nacionalista i a partir del 2012 quan es trasllada aquesta visió a l'escenari polític i al Parlament català.

3.4. Trets distintius de les Repúbliques Balcàniques i de Catalunya

La intenció d'aquest apartat és fer una breu aproximació a la realitat de Catalunya i dels Balcans, tractant aspectes com la geografia, la cultura o la llengua. D'aquesta manera, es continuarà la comparació entre la situació que es va donar als Balcans i la situació actual a Catalunya. En el cas de Croàcia i Sèrbia, encara que s'incloguin a la zona dels Balcans, es podrà observar fortes diferències entre elles. Per la importància que va tenir el conflicte iugoslau i la caracterització d'aquella zona és important fer referència a trets característics que definien la federació i les diferències que marcaven les relacions entre les repúbliques. D'aquesta manera, diferents aspectes com la religió, les llengües, la cultura o les comunitats ètnies es definien amb una forta heterogeneïtat a cada una de les repúbliques. Això, malgrat la implementació d'un estat federal, va ser font de diferents discrepàncies i tensions entre les repúbliques. Per posar algun exemple, en el territori dels Balcans s'incloïa les cultures mediterrànies, germàniques, eslava – ortodoxa, romanesa, islàmica o hel·lènica. Pel que fa a les llengües, en tot el territori balcànic, es podia escoltar albanès, búlgar, eslovè, grec, hongarès, macedoni, romanès, serbocroat i turc. Finalment, les religions principals al territori eren la catòlica, l'ortodoxa i la musulmana (Taibo, 2018). Aquestes representaven les principals però s'ha de tenir en compte que durant el règim de Tito, encara que era considerat ateu, ja existien quaranta creences religioses reconegudes. Per aportar algunes dades concretes, "l'església ortodoxa tenia 8 milions de fidels i 20 diòcesis, el catolicisme romà 6 milions de fidels al país, 24 diòcesis i 34 sacerdots i l'Islam 2,8 milions de fidels i 2000 mesquites a l'estat." (Feron, 1995: 89)

De manera general, i entrant pròpiament en el territori iugoslau, existien sis nacions amb percentatges diferents: els serbis representaven un 36,3%, els croats un 19,7%, els bosnians un 8,9%, els eslovens un 7,8%, els macedonis un 5,9% i els montenegrins un 2,5%. A més, també es tenien en compte altres grups comunitaris com els albanesos que representaven un 7,7%, els hongaresos un 1,8% i els gitanos un 0,7%. Igualment, en el cens, un 5,4% dels habitants es declaraven com a iugoslaus (Taibo, 2018: 35).

3.4.1. Croàcia

L'any 1991 Croàcia tenia una població de 4,1 milions d'habitants i, juntament amb Eslovènia, representaven unes de les repúbliques econòmicament més pròsperes. Algunes qüestions econòmiques que la definien són que aportava el 25% de la producció total de Iugoslàvia i que el turisme representava un dels principals àmbits d'ingressos de la república. Aquesta

característica, però, també va fer que durant el conflicte armat patís un fort cop a l'economia per la baixada dràstica del turisme. Igualment, també tenia extensions de terres agrícoles i capacitat energètic amb l'ús del petroli i l'energia hidràulica. De les dues repúbliques analitzades, aquesta era la que presentava més trets característics occidentals dins de Iugoslàvia. Així doncs, la religió majoritària era el catolicisme i tenien l'alfabet occidental.

Una de les altres qüestions importants que defineixen els territoris és la variabilitat de grups ètnics. Aquest fet s'ha de tenir en compte per la conducció posterior del conflicte armat i la pràctica militar que tant Croàcia com Sèrbia van portar a terme que és la neteja ètnica. Seguint el cens del 1981 es pot observar que a Croàcia hi havia un 78% de croats, un 17,1% de bosnians, un 1,3% d'eslovens, un 0,2% de kosovars, un 0,2% de montenegrins, un 3,4% de serbis i un 2,5% de la Vojvodina.

Com s'ha vist anteriorment amb l'anàlisi de les eleccions, els dos principals partits d'aquell moment van ser la Unió Democràtica de Croàcia (HZD) de Tudjman i la Lliga Socialista d'Ivica Raca. El primer era de caire nacionalista i Tudjman va passar a ser el president de la república amb la victòria a les eleccions. El segon representava una transformació del que havia sigut l'antiga Lliga Comunista.

3.4.2. Sèrbia

A diferència de Croàcia, Sèrbia era la república amb més població amb 9,1 milions d'habitants. A més d'aquesta diferència, que no té un pes molt significatiu, existeixen altres qüestions diferents a Croàcia que si que permeten entendre la diversitat de l'antiga Iugoslàvia. Sèrbia era la república que més aportava en l'àmbit econòmic amb un 34% de la producció total i amb tres àmbits predominants: la tradició minera, la producció elèctrica i la producció agrícola. La religió majoritària a Sèrbia era l'ortodoxa i es regien per l'alfabet ciríl·lic. En aquesta república, la religió era important ja que era l'església la que acollia als ortodoxos de Iugoslàvia fins al 1967, quan l'església ortodoxa de Macedònia es va declarar autònoma respecte a la de Sèrbia. Una de les principals qüestions que giraven al voltant de les dues repúbliques era que Croàcia era més propera a occident i, en canvi, Sèrbia es trobava pròxima al bàndol de l'est. Aquest fet també ajuda a entendre les posicions internacionals respecte als territoris en aquell moment i també en els moments actuals.

En el cas de Sèrbia, el partit que va predominar l'escena política va ser el Partit Socialista que substituïa la Lliga dels Comunistes i era liderat per Milosevic.

A Sèrbia, sense tenir en compte les províncies autònomes de Kosovo i la Vojvodina, els serbis representaven un 83% del total. A diferència de Croàcia i, sobretot, de Bòsnia – Hercegovina, a Sèrbia no hi havia una forta presència d'altres ètnies. Tot i això, s'ha de tenir en compte que a les dues províncies autònomes mencionades si que els percentatges eren totalment diferents. A Kosovo, el 90% dels habitants eren albanesos en contra del 10% que representaven els serbis. A la Vojvodina, tot i que els serbis representaven un 60%, també s'ha de tenir en compte que hi havia una minoria hongaresa important amb un 19% dels habitants (Taibo, 2018: 34).

3.4.3. Catalunya

A diferència del que s'ha explicat anteriorment, en el cas d'Espanya no existeix una heterogeneïtat tan marcada com presentava Iugoslàvia a principis de la dècada dels anys 90. Existeixen les comunitats autònomes històriques i alguns partits polítics reconeixen el caràcter plurinacional de l'estat. Tot i les diferències culturals i polítiques que existeixen entre diferents territoris espanyols, no existeix una divisió ètnica enfrontada. Catalunya representa un dels territoris històrics d'Espanya però s'ha de tenir en compte que per aquest fet tampoc rep un tracte constitucional diferent al de les altres comunitats autònomes. Amb l'anomenat "café para todos" es van equiparar els diferents territoris espanyols pel que fa a consideracions polítiques i repartiment de competències, a excepció de les diferències econòmiques entre les comunitats de règim comú i les províncies forals del País Basc.

Malgrat aquesta equiparació, s'ha de tenir en compte que Catalunya presenta uns trets culturals propis amb una llengua també pròpia. Així doncs, a Catalunya existeixen tres llengües oficials: el català, el castellà i l'occità. Abans d'entrar més específicament en aquest aspecte, l'any 2017 Catalunya tenia una població de 7.496.276 habitants¹⁷. D'aquesta manera, els casos estudiats presenten semblances demogràfiques. Pel que fa a la llengua, s'ha de tenir en compte que a Espanya, a més del castellà, existeixen altres idiomes com el català, l'eusquera o el galleg. En els territoris on es parlen aquestes llengües existeix la cooficialitat amb el castellà com s'afirma a l'article 3.1 de la Constitució Espanyola: "El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho de usarla" i

¹⁷ Dades extretes de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) de la Generalitat de Catalunya.

l'article 3.2: "Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos". En el cas de Catalunya, l'article 6 de l'Estatut d'Autonomia és el que fa referència a la llengua pròpia i les llengües oficials. Així doncs, s'afirma que el català és la llengua pròpia de Catalunya i les llengües catalana, castellana i occitana són oficials a Catalunya. Igualment, també afirma que l'occità és la llengua pròpia de l'Aran. S'ha de tenir en compte també que a l'article s'afirma que el català és la llengua d'ús normal i preferent a Catalunya però la STC 31/2010 va declarar inconstitucional i nul l'incís de *preferent*.

Altres qüestions a les quals es pot fer referència en relació amb els trets culturals de Catalunya són els àmbits de la literatura, l'arquitectura, el teatre o la música. En les diferents èpoques de la història aquests àmbits han tingut diversa incidència. En el camp de la literatura han destacat autors a l'època medieval com Ramon Llull, Joanot Martorell o Ausiàs March amb un posterior període de decadència fins a l'anomenada Renaixença, mencionada anteriorment. A partir de llavors també es van anar formant diferents corrents com el modernisme o el noucentisme fins a la repressió de la Guerra Civil. Pel que fa l'arquitectura es poden destacar períodes com el romànic i el gòtic a l'edat mitjana o el modernisme a finals del segle XIX i principis del segle XX. En l'àmbit del teatre també hi ha hagut una tradició des de l'edat mitjana i, en l'actualitat, destaquen diferents formacions que han donat prioritat a la renovació del sector com la Fura dels Baus, Dagoll Dagom o el Tricicle. En la música existeixen diferents estils que defineixen la tradició catalana com la faceta popular amb les sardanes o les havaneres, un estil propi que és la rumba catalana o el sorgiment de la Nova Cançó a la dècada dels anys 60. Igualment, també es poden tenir en compte compositors amb reconeixement internacional com Pau Casals, Enric Granados o Isaac Albéniz.

Pel que fa a la religió, a Catalunya hi ha una creença majoritària que és el catolicisme i representa el 52,4% de la població. S'ha de tenir en compte la influència de la dictadura franquista, en la qual va predominar a tot l'estat espanyol la ideologia nacional-catòlica. Amb el pas dels anys, però, existeix una diversitat de religions a Catalunya com la musulmana (7,3%), l'evangèlica (2,5%), la budista (1,3%), l'ortodoxa (1,2%), testimoni de Jehovà (2,3%) i altres religions minoritàries (2,3%). A més, en els percentatges també s'han de tenir presents els ateus que representen un 18,2% i els agnòstics amb un 12%¹⁸.

¹⁸ Dades extretes del Baròmetre sobre la religiositat i la gestió de la seva diversitat a Catalunya (2014) de l'Institut Opinòmetre.

3.5. El nacionalisme als Balcans i la neteja ètnica

En aquest apartat no es vol explicar els diferents episodis que van marcar el curs de la guerra de la desintegració de Iugoslàvia sinó la major pràctica que va marcar el conflicte. D'aquesta manera, diferents accions comeses per les parts del conflicte s'inclouen en l'anomenada pràctica de neteja ètnica. Aquest concepte no té una definició legal concreta però les pràctiques que se segueixen es podrien incloure a la qüestió del genocidi. Aquest, seguint l'Estatut de Roma de la Cort Penal Internacional, és considerat un dels quatre crims internacionals i es defineix com "actes perpetrats amb la intenció de destruir total o parcialment a un grup nacional, ètnic, racial o religiós". El genocidi no només inclou la matança de membres de grup sinó que, a l'article 6 de l'Estatut, es mencionen quatre actes més: la lesió greu a la integritat física o mental de les persones, el sotmetiment intencional del grup a condicions d'existència que hagin de portar la seva destrucció física, les mesures destinades a impedir naixements en un grup i el trasllat per la força de nens d'un grup a un altre grup. Davant les actuacions de certs dirigents croats i serbis, aquests van ser jutjats pel crim de genocidi. Amb això es vol dir que encara que no existeixi una definició expressa legal del concepte de neteja ètnica, les pràctiques que inclou poden ser jutjades per la via penal.

Una de les principals idees que s'ha de relacionar amb la neteja ètnica és el concepte d'homogeneïtzació, ja sigui d'un territori o d'unes institucions. Una definició pot ser "l'eliminació, per part d'un grup ètnic dominant, d'una altra ètnia de la seva mateixa societat" (Mann, 2002: 215). Igualment, ja s'ha comentat que no només es basa en assassinats massius de la població sinó que també existeixen altres pràctiques, com afirma l'Estatut de Roma. Mann n'assenyala algunes amb diferents nivells d'incidència com les deportacions forçades, l'emigració forçosa, supressió cultural, violència, repressió o la segregació.

Una de les altres qüestions que s'ha de tenir en compte en relació amb la neteja ètnica és la incidència que va tenir al llarg del segle XX pel paper que va passar a tenir la població civil als conflictes. Així, per exemple, a la Primera Guerra Mundial hi va haver un 5% de víctimes civils però, en canvi, a la Segona Guerra Mundial aquest percentatge es va enfilir fins a un 60%. El nombre va ser més elevat a les dècades dels anys 70 i 80 amb més d'un 80% (Mann, 2002). Igualment, també és important el nombre de desplaçaments a altres regions i l'elevat número de refugiats que avui dia encara existeix. D'aquesta manera, es pot observar que no només és una qüestió que defineix els conflictes iugoslavs sinó que al llarg de la història s'han donat diferents casos de neteja ètnica. Alguns exemples que cita Francesc Veiga (1994) són les

decapitacions i represàlies a la Guerra Civil Grega (1946 – 1949), la crisi de Xipre de 1973, la Guerra d'Algèria i el paper de les tropes franceses, els camps de concentració nazis, l'èxode provocat per israelians sobre la població palestina o els desplaçaments provocats a la Guerra del Vietnam. Segons el mateix autor, el que ha fet que hi hagi hagut una forta relació entre neteja ètnica i els conflictes iugoslaus és l'impacte televisiu que va tenir a Occident ja que era la primera vegada que es retransmetia en directe una guerra civil balcànica i, en conseqüència, en territori europeu.

Les pràctiques concretes que les forces irregulars van dur a terme sobre la població van ser de diferent naturalesa com poden ser mutilacions, tortures, desplaçaments forçats o els llargs setges, per exemple, sobre ciutats croates i bosnianes per part de les forces sèrbies.

3.6. Reacció internacional

En aquest apartat s'analitzarà el paper que va tenir la comunitat internacional en el conflicte de l'antiga Iugoslàvia i quina és la reacció que està tenint actualment amb Catalunya. Es podrà veure, doncs, que ja sigui de manera indirecta o directe la societat internacional i els diferents estats poden tenir una intervenció en qüestions que afecten altres estats. La visió general i més estesa del conflicte iugoslau és la nefasta intervenció internacional que hi va haver durant la guerra i just a l'inici d'aquesta. Per part de la qüestió catalana, la intervenció internacional està sent nul·la a excepció d'alguns líders internacionals o estats que han fet petits pronunciaments.

En primer lloc es farà referència a la qüestió iugoslava i per això és important tenir en compte el context internacional de la dècada dels anys 90. S'ha vist anteriorment que el conflicte iugoslau es va iniciar en un moment en el que els blocs ideològics havien desaparegut i la zona ja no representava un dels punts estratègics on tenir influència per a la conjuntura est – oest. Ja només amb aquesta qüestió es pot observar com els interessos per a intervenir en el conflicte armat no tenien el mateix pes que en altres territoris on la comunitat internacional va intervenir sense dilacions. A més de la pèrdua de valor estratègic, Iugoslàvia tampoc tenia una forta riquesa en recursos naturals i les diferents potències que al final van intervenir presentaven desavinences entre elles (Taibo, 2018). Aquestes qüestions fan referència al moment en el que el territori es trobava immers en un conflicte armat però també s'ha de tenir en compte que abans de l'esclat de la guerra, i quan començaven a estendre's les tensions polítiques entre les repúbliques, l'àmbit internacional també va jugar-hi un paper.

Seguint a Taibo, una de les maneres de definir la intervenció internacional en la qüestió iugoslava és la improvisació dels actes i, en conseqüència, l'absència de mesures preventives dels conflictes. Així doncs, diferents actes que es donaven als anys anteriors al conflicte a Zagreb o Belgrad es consideraven afers interns. Una de les altres qüestions té a veure amb l'aplicació sense tenir en compte cap altra consideració de l'Acta Final de la Conferència de Hèlsinki¹⁹, cosa que va fer que no es plantegés l'aplicació del projecte de confederació a l'antiga Iugoslàvia.

De manera general, les reaccions de diferents agents internacionals respecte el conflicte iugoslau han estat criticades i qüestionades. Una vegada esclatada la guerra l'any 1991, les intervencions internacionals no van millorar respecte als anys previs al xoc de les tensions. D'aquesta manera, es pot definir la política internacional com una política de pedaços entre qüestions militars i drets humans. Algunes de les accions que van ser qüestionades van ser un "embargament militar clarament discriminatori per al govern bosnià, unes sancions econòmiques que durant bastants mesos van ser irrisòries, una ajuda humanitària que a dures penes arribava als seus destinataris o unes amenaces d'intervenció externa que quedaven en un no res" (Taibo, 2018: 128). Així doncs, els estats, la Comunitat Europea, les Nacions Unides o l'OTAN no van ser encertats en donar resposta a les necessitats que sorgien del conflicte.

Una de les qüestions que també es va posar sobre la taula en el transcurs del conflicte va ser el reconeixement o no de les repúbliques que havien declarat la seva independència. En un primer moment, molts estats no eren partidaris del reconeixement d'Eslovènia i Croàcia a diferència del que va passar, per exemple, amb les independències de les repúbliques Bàltiques. Els interessos de la zona i de l'època també eren diferents respecte a aquests dos territoris. De manera general, la Comunitat Europea defensava la no dissolució de la Federació iugoslava però dins d'aquestes, els diferents estats que la conformaven presentaven una varietat d'opinions. D'aquesta manera, per exemple, Alemanya era partidària d'un reconeixement de les repúbliques a diferència del Regne Unit i França que no compartien aquesta visió. Finalment, aquestes dues repúbliques van ser reconegudes al gener del 1992 i altres estats que també la van reconèixer van ser Àustria, Suïssa, Suècia, Hongria, Bulgària o Romania. Amb aquesta qüestió es pot veure que la Comunitat Europea tampoc va intentar dur a terme una política de consensos ni un projecte comú entre els diferents estats i això mostra

¹⁹ Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa que incloïa, entre altres preceptes, la inviolabilitat de les fronteres, respectar la integritat territorial dels estats o la no intervenció.

les reaccions de cada estat en relació amb els interessos que tenien respecte a la zona iugoslava. Un altre exemple d'aquesta dinàmica poden ser els suports que rebien els diferents territoris iugoslaus. En aquest cas, Alemanya no donava suport a les polítiques sèrbies i, en canvi, Grècia va mantenir posicions properes a Sèrbia pel seu enfrontament amb Macedònia.

Estats Units i Rússia, que fins abans del conflicte dels Balcans havien dominat la política i societat internacional, tampoc van tenir un paper eficaç en la resolució de la problemàtica. Davant de la nul·la estratègia europea, Estats Units va passar a tenir un paper més incident en la qüestió balcànica a partir del 1995 amb un desplegament de soldats a Bòsnia – Hercegovina. En un principi, però, s'havien mostrat partidaris d'una Iugoslàvia unida. Pel que fa a Rússia, des d'un principi va donar suport a Sèrbia per la proximitat entre els dos territoris en qüestions com "un discurs paneslau, les inèrcies derivades de la relació de l'URSS amb l'estat titista, l'existència d'innegables interessos econòmics comuns o els estrets vincles que semblaven existir entre els circuits mafiosos russos i els serbis" (Taibo, 2018: 135). Una de les qüestions que també s'ha de tenir en compte és l'interès que tenia Rússia de mantenir allunyades les qüestions occidentals de les zones pròximes al seu territori. D'aquesta manera, es pot observar com, encara que la idea de Guerra Freda s'havia donat per acabada, les grans potències continuaven actuant amb aquesta lògica.

El Tractat de l'Atlàntic Nord també va participar en el conflicte iugoslau, sobretot en el cas de Kosovo l'any 1999. L'OTAN també representava la política de blocs quan es va crear l'any 1949 per a la defensa d'occident davant l'amenaça de l'URSS. Aquesta última, per la seva banda, va crear el Pacte de Varsòvia. Amb la dissolució de l'URSS, però, va deixar d'existir. En canvi, tot i que ja no hi havia l'amenaça comunista present, es va decidir continuar mantenint l'OTAN per altres amenaces internacionals com podia ser el terrorisme. Malgrat la intervenció directa de l'OTAN l'any 1994 contra l'aviació serbo-bosniana, el conflicte va continuar i la falta de coordinació amb les Nacions Unides no va millorar.

Finalment, el paper de les Nacions Unides va ser un dels més qüestionats davant la vulneració de drets que s'estava duent a terme a territoris iugoslaus. Seguint a Fontana (2011), les Nacions Unides van aportar 14.400 cascos blaus a Croàcia al gener de 1992, els anomenats UNPROFOR (United Nations Protection Force). Al juny del mateix any, aquestes forces també van anar a Bòsnia per tal d'instaurar sis zones de seguretat. Malgrat això, l'actuació dels cascos blaus continuava sent molt dèbil i Sarajevo continuava amb un fort assetjament. Una d'aquestes zones protegides era Srebrenica que l'any 1995 va patir una de les pitjors matances

per raó d'ètnia. L'actuació dels cascos blaus, que eren de nacionalitat holandesa, va ser molt qüestionada i es va declarar Holanda responsable de la matança. Una altra acció que va dur a terme l'ONU va ser la creació del Tribunal Penal Internacional de l'ex-Iugoslàvia per tal de jutjar els responsables de les violacions de dret internacional humanitari que es van cometre durant el conflicte. Va ser un tribunal *ad hoc* creat amb la Resolució 827 del Consell de Seguretat que ha estat amb funcionament 24 anys fins l'any 2017. D'aquesta manera, s'aplica el principi de responsabilitat individual davant de crims de guerra, crims de genocidi, crims contra la humanitat i crims d'agressió. Així doncs, líders com Slobodan Milosevic, Ratko Mladic, Radovan Karadzic o Biljana Plavsic van ser jutjats i condemnats.

El cas de les reaccions internacionals en relació amb Catalunya no seran tan extenses pel fet que no ha esclatat cap conflicte i no es tracta de la desintegració de tot un estat. Tot i això, es pot afirmar que les reaccions internacionals cap a la qüestió catalana segueixen el mateix camí que les que hi va haver a Iugoslàvia als anys anteriors a l'esclat de la guerra. Diferents estats consideren les reivindicacions catalanes com un afer intern d'Espanya, el mateix argument que es donava sobre les tensions entre Zagreb i Belgrad o la situació de Kosovo. Igualment, la posició oficial de la Unió Europea tampoc varia de la d'altres estats i considera que és un qüestió interna d'Espanya. El dia 2 d'octubre, després del referèndum de l'1 d'octubre, la Comissió Europea va emetre un comunicat en el que es deixaven veure les línies generals en relació amb el conflicte català. Així doncs, es poden veure quatre idees principals: el referèndum a Catalunya no va ser legal seguint la Constitució Espanyola, la qüestió catalana és un afer intern de l'ordre constitucional espanyol, recorda que en cas d'independència Catalunya quedaria fora de la Unió Europea i, finalment, fa una crida a la unitat i l'estabilitat i no a la divisió ni a la fragmentació²⁰. Malgrat aquestes línies generals, també fa una crida al diàleg entre els dos territoris respectant a la vegada la Constitució Espanyola i els drets fonamentals dels ciutadans. Aquesta última qüestió fa referència a la violència policial que hi va haver durant la jornada del referèndum de l'1 d'octubre per part dels cossos espanyols.

Una de les altres reaccions relacionades amb la qüestió catalana és la declaració d'independència amb la suspensió dels seus efectes per part del President de la Generalitat. Posteriorment a aquest fet, no hi va haver cap estat internacional que es posicionés a favor d'un possible reconeixement, a diferència del que havia passat amb Croàcia o Eslovènia.

²⁰ "La Comisión Europea, sobre Catalunya y el 1-O: La violencia nunca puede ser instrumento de la política", La Vanguardia, 2 d'octubre de 2017.

Aquests no van ser reconeguts immediatament però sí que hi havia estats que des del principi es mostraven favorables.

El moviment independentista va començar a tenir un fort auge a partir de l'any 2012 i, al llarg d'aquests anys, la posició internacional ha estat la mencionada fins ara. Tot i això, també s'han de tenir en compte els esdeveniments posteriors a la celebració del referèndum i a la declaració d'independència. Des de llavors, l'estat espanyol ha aplicat l'article 155 de la Constitució i ha comportat diferents conseqüències que han afectat l'autonomia catalana. Una d'aquestes és la destitució del govern català i el processament judicial cap aquests. La conseqüència d'això ha estat l'empresonament provisional com a mesura cautelar d'alguns dels membres de l'antic govern i la marxa a altres estats d'Europa d'altres membres. D'aquesta manera, la qüestió catalana està tenint un pes més notori a la Unió Europea en relació amb altres anys, sobretot als països on els exconsellers i l'expresident van anar com són Bèlgica, Regne Unit i Suïssa. L'últim estat europeu on el conflicte català ha arribat és Alemanya, país on es va detenir a l'expresident de la Generalitat per l'euroordre emesa per la justícia espanyola.

Davant d'aquestes explicacions, una de les qüestions principals que s'ha de tenir en compte en les reaccions internacionals respecte als conflictes dels Balcans i Catalunya és el reconeixement o no reconeixement d'estats en el dret internacional. Els elements principals per tal de reconèixer a un territori com a estat són tres: el territori, la població i la sobirania o poder. Veient els diferents territoris que es tracten en aquest treball es pot observar com compleixen algunes de les qüestions. El reconeixement de nous estats és important per a les relacions de cooperació que es donen entre diferents territoris però també s'ha de tenir en consideració el fet que els estats no es troben amb l'obligació de reconèixer a un altre encara que es reuneixin els elements citats anteriorment. D'aquesta manera, el reconeixement en les relacions internacionals és un acte unilateral i voluntari.

Un dels altres aspectes relacionats amb el reconeixement és la qüestió de l'autodeterminació. En els últims anys a Catalunya, aquest concepte ha estat a primera plana de molts debats i polítiques amb l'organització d'una consulta l'any 2014 i d'un referèndum l'any 2017, sempre sense el consentiment de l'estat espanyol. Un dels organismes internacionals que reconeix el dret a l'autodeterminació és l'Assemblea General de l'ONU amb les resolucions 2625 (XXV), de 24 d'octubre de 1970 i la 1415 (XV), de 14 de desembre de 1960. Tot i el contingut d'aquestes resolucions, també s'ha de tenir en consideració que es van aprovar a la dècada dels 60 quan es van donar diferents processos de descolonització. Així doncs, els textos s'aplicaven a

territoris que es trobaven en situacions de dominació o explotació. Pensant això, ni les repúbliques balcàniques que van declarar la independència ni Catalunya es trobaven ni es troba en una situació de colònia respecte a una metròpoli. A la Resolució 1514 (XV) s'afirma que "tots els pobles tenen el dret de lliure determinació; en virtut d'aquest dret, determinen lliurement la seva condició política i persegueixen lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural". Altres textos que també fan referència a l'autodeterminació dels pobles són el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals i el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics del 1966. En aquests s'afirma que "tots els pobles tenen dret a l'autodeterminació. En virtut d'aquest dret determinen lliurement el seu estatut polític i procuren també pel seu desenvolupament econòmic, social i cultural."

4. COMPARATIVA

En analitzar diferents ítems que expliquen el context en el que s'està produint el procés català i en el que va tenir lloc el conflicte dels Balcans, s'ha pogut observar com existeixen consideracions diferents a l'hora d'explicar-los. L'objectiu d'aquest apartat és mostrar, a partir de les explicacions, les diferències que es presenten entre els diferents processos d'independència o d'autodeterminació. Al llarg de la història hi ha hagut un gran nombre de processos d'aquestes característiques però tenint en compte el contingut d'aquest treball, s'analitzaran les regions de les quals s'ha estudiat la concepció del nacionalisme.

Taula 1. Comparativa entre Catalunya, Croàcia i Sèrbia

	Catalunya	Croàcia	Sèrbia
Anys de procés	2010 – 2018	1990 – 1995	1990 – 2006
Demografia	7.496.276 milions d'habitants (2017)	4,1 milions d'habitants (1991)	9,1 milions d'habitants (1991)
Religió	Catòlica com a majoritària	Catòlica com a majoritària	Ortodoxa com a majoritària
Diversitat ètnica	Baixa	Alta	Alta
Idioma	Català, castellà, occità	Serbo-croat	Serbo-croat
Conflicte armat	No	Sí	Sí
Organització territorial	Comunitat autònoma dins d'un estat de les autonomies	República federada dins d'un estat federal	República federada dins d'un estat federal
Inicis del nacionalisme	Finals dels segle XIX	Segle XIX	Segle XIX

Auge del nacionalisme	2012	1971	1980
Independència	No assolida	Referèndum	Dissolució de la unió entre Sèrbia i Montenegro
Reconeixement	No reconeixement	Reconeixement	Reconeixement
Estructura	Unicameralisme	Bicameralisme	Bicameralisme

Font: Elaboració pròpia

A la *Taula 1* es poden veure els principals ítems estudiats relacionats amb cada una de les regions per poder tenir una visió general de les característiques de cada una. D'aquesta manera es pot observar com els tres processos es poden diferenciar entre ells en qüestions com la religió, la diversitat ètnica, el context bèl·lic o l'assoliment de la independència.

A continuació, seguint les idees de la Taula 1 i els principals conceptes i situacions analitzats als apartats anteriors, s'analitzaran les diferències o semblances existents entre el procés a Catalunya i la situació que es va donar a Croàcia i Sèrbia per tal d'arribar a una conclusió sobre la comparativa entre les regions.

Un dels primers elements que s'ha descrit és el context internacional. Com és evident, els processos d'independència entre les regions es donen en èpoques diferents. El conflicte dels Balcans va esclatar a principis dels anys 90 del segle passat i, com s'ha comentat, aquest període representa una època de canvis respecte a un ordre internacional que havia estat implementat durant més de quaranta anys. Quan Croàcia va declarar la independència al 1991, predominava una època de transició cap a un nou ordre. Això va fer que, per exemple, els estats reaccionessin de manera diferent a com potser ho haguessin fet en un període de temps amb un grau elevat de tensió política internacional i visió geoestratègica. El procés català comença el seu auge a partir dels anys 2010 i 2012, vint anys més tard del conflicte de l'antiga Iugoslàvia. En certs aspectes, com el militar, la societat internacional segueix les mateixes bases que s'anaven implementant després del desmembrament de l'URSS però també s'ha de tenir en compte que el context internacional actual presenta diferències amb l'anterior. Així

doncs, les noves tecnologies tenen un pes molt fort i una de les principals preocupacions incloses a les agendes internacionals és el terrorisme global. En aquest primer punt, es pot observar com els contextos dels processos difereixen entre ells.

Una de les altres qüestions a tenir en compte és la incidència de la Unió Europea. La principal diferència és que Espanya pertany a la Unió des del 1986 i, en canvi, Iugoslàvia no pertanyia a l'organització en el moment que van esclatar les tensions. Actualment, dels països que es van veure involucrats en el desmembrament de Iugoslàvia, només Eslovènia i Croàcia pertanyen a la UE. Aquest fet pot ser significatiu ja que, en el cas català, s'ha discutit la permanència o no d'una futura república catalana a l'organització. Igualment, el moviment independentista té la voluntat d'exterioritzar les reivindicacions i Europa és el principal receptor d'aquestes. En diferents ocasions, tant els líders independentistes com el govern espanyol han utilitzat posicions i declaracions provinents de líders o institucions europees per tal de reforçar el seu missatge. Igualment, també s'ha de mencionar que en diferents ocasions la Comissió Europea s'ha pronunciat respecte el conflicte polític que té lloc en un dels seus estats membres. Majoritàriament, la posició ha estat de no ingerència i favorable a l'estat.

L'antiga Iugoslàvia no pertanyia a la Unió Europea i el debat de la continuïtat de les repúbliques federades a l'organització mai va entrar a escena. Igualment, la Unió Europea es va mostrar passiva davant del conflicte armat i no es va fer cap declaració conjunta sinó que diferents països europeus s'anaven pronunciant individualment respecte a la situació. El fet de pertànyer o no a la Unió Europea pot fer canviar el transcurs de certs aspectes: l'obligatorietat de la Unió de pronunciar-se o les pràctiques que poden exercir els estats membres seguint el Tractat de la Unió Europea.

Un element també essencial en la comparativa entre Catalunya, Croàcia i Sèrbia és el tipus de nacionalisme que caracteritza a les regions. En l'àmbit acadèmic existeixen classificacions i diferents teories sobre el nacionalisme amb les característiques que les defineixen. Tot i això, també s'ha de tenir present que les realitats poden ser molt més complexes que les descripcions teòriques i per això és difícil encasellar situacions i processos nacionalistes dins dels tipus existents. Malgrat aquestes primeres consideracions, sí que es pot afirmar que el nacionalisme que s'està donant a Catalunya és diferent al nacionalisme que va prevaldre a Croàcia i Sèrbia. Es podria afirmar que el nacionalisme que existeix a Catalunya té característiques de tipus culturalista. Es dona importància a aspectes com la cultura, la llengua o fets històrics per a reivindicar una col·lectivitat homogènia. En els últims anys des de l'auge

de les reivindicacions catalanes, la independència ha anat agafant força i, per tant, preval la idea que Catalunya com a nació hauria de tenir un estat. Per altra banda, Croàcia al 1991 també reclamava la secessió respecte Iugoslàvia i, igualment, el focus de les reivindicacions es basaven en aspectes històrics, culturals i lingüístics. Malgrat això, amb l'esclat del conflicte les pràctiques que es van dur a terme donen a veure un nacionalisme que s'acosta més a la idea etnicista. D'aquesta manera, les minories ètniques i religioses al territori van ser discriminades. Igualment, el nacionalisme serbi es va caracteritzar per aquest component ètnic en contra de les minories assentades al seu territori o, posteriorment, a Bòsnia – Hercegovina.

Una de les pràctiques que va caracteritzar el conflicte iugoslau va ser el de la neteja ètnica i la construcció de camps de concentració. Aquestes pràctiques no es realitzaven en territori europeu des de la Segona Guerra Mundial. Com s'ha pogut veure al llarg del treball en el territori iugoslau de l'època existia una forta diversitat ètnica a les diferents repúbliques, a més de diversitat religiosa. Aquest fet també es diferencia de Catalunya, on la religió predominant continua sent la catòlica.

D'aquesta manera, es pot afirmar que tant Croàcia com Sèrbia buscaven l'homogeneïtzació del seu territori, una pràctica que també defineix el nacionalisme ètnic. En canvi, Catalunya es basa més en una pluralitat i el component ètnic o religiós no entra a les reivindicacions nacionals. Igualment, tot i que és una qüestió que no s'ha tractat en profunditat, a la societat iugoslava hi havia una militarització que a Catalunya no existeix.

Una de les altres qüestions importants que té influència en la comparativa és la reacció internacional. En el cas de Catalunya, la reacció de la comunitat internacional ha estat la no ingerència en afers interns i les repetides declaracions que el conflicte s'ha de resoldre per part d'Espanya i Catalunya. En el cas de l'antiga Iugoslàvia, les primeres reaccions internacionals també van seguir la via que se segueix amb Catalunya. Les primeres tensions entre les repúbliques de Croàcia i Sèrbia les van veure com a qüestions internes del país. Com també ja s'ha comentat anteriorment, les reaccions davant del conflicte armat també van ser i continuen sent qüestionades.

Una de les altres semblances entre els dos territoris són els resultats de les eleccions. Des de la restauració de la democràcia a Catalunya, els partits nacionalistes han estat presents al Parlament de Catalunya. Durant molts anys, el nacionalisme es basava en el reconeixement més històric i cultural de Catalunya però la independència respecte Espanya no es trobava

inclosa en els programes. No va ser fins l'auge de les reivindicacions nacionals a partir del 2010 i 2012 que els partits van començar a plantejar el dret a l'autodeterminació o la secessió en els seus programes. En el cas de Croàcia i Sèrbia, a les primeres eleccions després de la mort de Tito també van obtenir la victòria partits amb un component nacionalista però molt més fort que en el cas català. A Croàcia va guanyar un partit que anava en contra del Partit Comunista que havia predominat l'escenari iugoslau durant anys i amb un fort component de nacionalisme croat. En canvi, a Sèrbia va guanyar un partit que representava la continuïtat del partit comunista i la defensa del manteniment d'una Iugoslàvia unida.

Amb aquestes consideracions es pot observar una altra diferència entre les regions. Les reivindicacions majoritàries a Catalunya busquen la secessió respecte Espanya, Croàcia també reclamava la independència respecte Iugoslàvia i el govern serbi era partidari de la continuïtat d'una Iugoslàvia forta amb totes les repúbliques federades però també amb la idea d'una serbinització del territori. La diferència entre les dues primeres regions és que a Croàcia es va optar pel conflicte armat per tal de tirar endavant la declaració d'independència i també es van dur a terme accions de neteja ètnica per part de les forces croates.

Finalment, una dels altres aspectes a mencionar és l'organització territorial d'Espanya i l'antiga Iugoslàvia. Mentre que el primer cas és un híbrid entre estat compost i estat unitari, el segon cas es definia com a estat federal. Tot i això, s'ha de pensar que durant el període que es va implementar el federalisme també va predominar l'escena política un sistema de partit únic. Això va fer que certes pràctiques que es consideren típiques d'un estat federal tampoc es realitzessin per la prioritització d'accions més properes a una dictadura.

El fet que Espanya sigui un híbrid i Iugoslàvia fos un estat federal fa que Catalunya tingui un cert grau d'autonomia reconegut, igual que passava amb les repúbliques federades de Croàcia i Sèrbia. Tot i això, també s'ha de tenir en compte que Catalunya, encara que sigui considerada una de les autonomies històriques, no té reconegut cap *status* diferent a la resta de comunitats autònomes.

Com s'ha pogut observar, doncs, els tres territoris estudiats no mantenen unes fortes semblances en relació als processos de caràcter nacional ja sigui per la història, el curs dels esdeveniments, les reaccions internacionals o el règim polític de les èpoques.

5. COMENTARI DELS ARTICLES PERIODÍSTICS

Els mitjans de comunicació han tingut i tenen una influència sobre l'opinió pública de la societat. En èpoques anteriors la premsa era considerada el quart poder. D'aquesta manera, presentava un criteri propi davant diferents fets a l'hora d'informar. Malgrat això, s'ha de tenir en compte que actualment la situació és diferent. No s'entrarà a explicar la història de la comunicació o dels mitjans de comunicació però és important tenir una breu referència sobre la incidència de l'àmbit comunicatiu. Actualment, doncs, no existeix gairebé cap mitjà que es trobi immers en interessos econòmics, polítics o empresarials. D'aquesta manera, un pot pensar que l'explicació dels fets o les opinions poden variar d'un mitjà a un altre depenen del grup empresarial al qual pertanyin. La visió de la realitat, doncs, es pot presentar esbiaixada però en aquest context també s'ha de pensar que els mitjans continuen tenint una forta influència sobre la societat. Per tal de tenir una visió clara dels mitjans de comunicació es pot aportar una definició que aporta les característiques bàsiques: "Els mitjans de comunicació de masses actuen com a sistema de transmissió de missatges i símbols per al ciutadà mitjà. La seva funció és la de divertir, entretenir i informar, així com inculcar als individus els valors, creences i codis de comportament que els faran integrar-se en les estructures institucionals de la societat" (Chomsky i Herman, 1990: 21).

En un món on predomina les noves tecnologies, un dels altres àmbits que també s'ha de mencionar és el de les xarxes socials. En aquests últims anys, estan agafant presència en el fet d'informar-se. Davant de la importància d'aquest sector sobre la població, s'ha cregut oportú fer una breu revisió d'articles recents que tracten la qüestió catalana i el que va passar a la zona dels Balcans per, posteriorment, extreure'n unes reflexions.

Abans d'entrar pròpiament en l'anàlisi del contingut dels articles escollits és important fer una breu referència dels mitjans i les línies editorials que segueixen. S'han analitzat mitjans propensos a la independència de Catalunya que es troben majoritàriament en l'àmbit català i mitjans que no defensen la independència. A la Taula 2 se citen els mitjans de comunicació amb un breu resum de les característiques que els defineixen.

Taula 2. Característiques dels mitjans de comunicació

MITJÀ	TIPUS	FUNDACIÓ	IDEOLOGIA	CATALUNYA	FORMAT
El País	Diari	1976	Centre	Contra independència	Escrit i digital
Ara	Diari	2010	Centre esquerra	Pro independència	Escrit i digital
Vilaweb	Diari	1995	D'esquerres	Pro independència	Digital
La Vanguardia	Diari	1881	De centre dreta	Contra independència	Escrit i digital
ABC	Diari	1903	Conservador, monàrquic i catòlic	Contra independència	Escrit i digital
Europa Press	Agència de Comunicació	1953	De centre	Neutral	Digital
El Confidencial	Diari	2001	Liberal	Contra independència	Digital
El Nacional	Diari	2016	D'esquerres	Pro independència	Digital
El Mundo	Diari	1989	De dretes i liberal	Contra independència	Escrit i digital
Nació Digital	Diari	2005	D'esquerres	Pro independència	Digital
El Temps	Revista	1984	Catalanista	Pro independència	Escrit i digital

Font: Elaboració pròpia

Pel que fa al contingut es pot veure una clara diferència de posició entre els mitjans pro independència i els que van en contra la independència. El que es volia veure amb l'anàlisi dels mitjans era observar les comparatives que s'han fet entre el cas català i el cas dels Balcans, ja sigui per mostrar diferències o similituds. D'aquesta manera, s'ha pogut comprovar que després de l'1 d'octubre de 2017, van proliferar els articles amb aquesta visió. Això no vol dir

que es fes una comparativa directa entre els dos casos però si que es tractava la qüestió de manera indirecta amb entrevistes o mencionant actors que van participar, per exemple, en els processos d'independència dels Balcans.

S'ha de tenir en compte que la majoria de les comparacions no s'han donat entre Catalunya i Sèrbia i Croàcia sinó entre Catalunya i Eslovènia i Kosovo. Mitjans com *El País* o *ABC* fan una descripció de la situació actual de Kosovo o dels transcurso del seu procés d'independència per, posteriorment, negar que el cas de Kosovo es pugui comparar amb el cas de Catalunya. Neguen aquesta comparació pel fet que afirmen que dirigents catalans han mencionat el cas de Kosovo com a possible exemple a seguir. Altres mitjans que s'han pronunciat en contra de la independència catalana han optat per entrevistes per tractar la qüestió del nacionalisme. Així doncs, *El Confidencial* entrevista a l'escriptora croata Slavanka Drakulic que al llarg de les seves declaracions es pot observar la seva oposició als nacionalismes. Aquest cas és un exemple de posició en contra de l'auge nacionalista català de manera indirecta i parlar amb una persona opositora dels nacionalismes en general i, a més, que prové d'un país on el nacionalisme va tenir un fort pes en la història. El fet d'escollir a certes persones per fer una entrevista o mencionar a uns actors en contraposició a uns altres també marca la posició del mitjà i de quina manera tenen intenció d'influir en l'opinió pública.

Un altre cas és el del *Mundo* que entrevista a l'exprimer ministre eslovè Alojz Peterle i el titular que escull el diari és "Cataluña no puede seguir la vía eslovena porque fueron otras circunstancias y otro marco legal". En aquest cas, però, l'entrevistat no rebutja de manera frontal el nacionalisme però si que veu els casos diferents. El que es vol destacar d'aquesta entrevista és l'elecció del titular i les preguntes de l'entrevistador que mostren una clara tendència a menysprear les accions realitzades per part del govern de la Generalitat durant els passats setembre i octubre de 2017. Durant la major part de l'entrevista, l'expresident es mostra partidari del diàleg entre Catalunya i Espanya i el fet de trobar una solució política però es va optar per citar en el titular la qüestió de no comparar Catalunya i Eslovènia. Moltes de les preguntes que realitza l'entrevistador²¹ també tenen de fons la comparació entre les dues regions fins que el mateix entrevistat afirma que "no li agraden les qüestions condicionals".

²¹ Dues de les preguntes que es destaquen són: "¿Usted habría ido a por la independencia con un 42% de participación en el referéndum?" i "La ley del referéndum catalán se discutió en dos horas, se votó por mayoría simple y contra la oposición. ¿Hubiera seguido usted adelante con esas condiciones?"

Per altra banda, els mitjans pro independència també han escollit diferents personalitats que han tingut un paper en el cas dels Balcans. Un exemple d'aquesta pràctica és *El Temps* que basa un article en les explicacions de Carl Albrecht Schachtschneider i el títol pot semblar favorable a la qüestió catalana: "La màxima autoritat europea en el cas de Kosovo assegura que Catalunya continuaria a la UE". De manera directa es mostren arguments favorables a possibles escenaris posteriors a la independència de Catalunya i, de manera indirecta, es dona el testimoni d'un jurista alemany que va tenir un paper destacat en el procés Kosovar. Així doncs, no es compara directament la declaració unilateral d'independència de Catalunya amb la de Kosovo però sí que es fa menció d'aquella regió.

Una de les qüestions que es troba tan en els mitjans favorables com contraris a la independència és la menció d'Eslovènia i el seu procés d'independència. De les diferents repúbliques que formaven l'antiga Iugoslàvia va ser la primera a independitzar-se. Tot i que va esclatar un conflicte de deu dies a la regió no es té el record dels conflictes d'altres repúbliques com Croàcia o Bòsnia – Hercegovina i el bloc independentista la veia com una referència a seguir. Després de l'1 d'octubre de 2017, els mitjans van començar a presentar diferents escenaris que podria seguir el govern català a partir de llavors. El diari *Ara* presenta qüestions com que Puigdemont va suspendre els efectes de la declaració unilateral i aquest fet el comparen amb la decisió del govern eslovè de posposar els efectes de la declaració per apel·lar al diàleg, les semblances entre la coalició Demos a Eslovènia i Junts pel Sí a Catalunya o la tensa relació d'Eslovènia amb Sèrbia i Catalunya amb Espanya. *El Nacional* també segueix la línia comparativa del diari *Ara* però no ho fa amb Eslovènia sinó amb Croàcia i es dona èmfasi en l'actuació de Belgrad. *Europa Press* parla d'Eslovènia a partir de les declaracions de l'eurodiputat del PdeCAT Ramon Tremosa però l'agència en si no es posiciona sobre la qüestió. Només sembla que es limiti a copiar les afirmacions de Tremosa que torna a mencionar aspectes com les coalicions, la suspensió dels efectes o l'actitud de Belgrad i Madrid.

De manera general, doncs, es pot observar com els mitjans de comunicació han tingut un interès en relacionar diferents qüestions del procés català amb el que va passar a les repúbliques balcàniques a principis dels anys 90. En alguns casos s'ha vist que les comparacions són prudentes i no explícites però, en altres casos, les comparacions són directes com el cas d'Eslovènia o la visió negativa del nacionalisme.

Un dels aspectes als quals s'ha de fer referència és la poca presència de mitjans espanyols amb ideologia d'esquerra que parlin del procés català fent referència a qüestions de la zona dels

Balcans. En la cerca i en el sector favorable a la independència s'han trobar mitjans tant d'ideologia d'esquerra com de dreta però, en el cas desfavorable a la independència, la tendència ha estat el centre i la dreta. D'aquesta manera, els mitjans considerats d'esquerra espanyols no serien favorables a una independència de Catalunya però sí al dret a l'autodeterminació o el dret a decidir. Podrien fer menció dels referèndums celebrats a l'antiga Iugoslàvia però després de l'1 d'octubre no s'han trobat referències sobre aquesta qüestió. Només Público fa una breu menció al cas dels Balcans fent èmfasi en el cas de Bòsnia – Hercegovina amb la idea de reforçar la qüestió plurinacional a Espanya²². El fet que predominin els mitjans de dreta o centre dreta fa que l'escenari de la comunicació quedi força descompensat en el cas espanyol i es generi una posició desfavorable a la qüestió catalana en qualsevol sentit, sense que pugui existir una visió més moderada. Es donen pocs casos en els quals es parli de plurinacionalitat o autodeterminació en l'àmbit comunicatiu espanyol.

²² ALLENDE, M (31 d'octubre de 2017). "Los Balcanes de España" a Público. Recuperat de <http://blogs.publico.es/al-piano/2017/10/31/los-balcanes-de-espana/>

6. CONCLUSIONS

Com s'ha pogut observar al llarg del treball existeixen diferents ítems per tal d'analitzar la qüestió del nacionalisme i dels processos polítics relacionats amb el primer. Seguint el principal objectiu de la investigació sobre les diferències i semblances entre el procés independentista català i els fets que van tenir lloc a principis dels anys 90 a Croàcia i Sèrbia després de les tensions nacionals, es pot afirmar que tot procés nacionalista presenta fortes complexitats i diferències respecte a altres moviments.

Al llarg de diferents períodes històrics han existit processos d'independència i d'autodeterminació, des de les descolonitzacions als anys 60 del segle XX fins a l'actualitat amb les demandes nacionals d'Escòcia o el Quebec. D'aquesta manera es pot veure com és una qüestió present a les agendes d'alguns estats i és per això que és important tenir en compte les característiques de cada un per entendre la realitat. La tendència que existeix quan un moviment nacionalista pren força és la comparativa amb altres processos, ja sigui des de les institucions o des de l'opinió pública. Aquest fet es pot observar amb la qüestió catalana. Des dels primers intents de celebració del referèndum sorgien a debat qüestions com el vist i plau del govern central, el percentatge de participació necessari o les conseqüències immediates. Aquestes problemàtiques es resolien fent referència al procés que es va seguir a Escòcia o el camí seguit per Eslovènia l'any 1991 per a una declaració unilateral d'independència.

En aquest cas s'ha parlat de les comparacions per part del moviment independentista català però també s'ha de tenir en compte que per la part nacionalista espanyola les referències amb altres casos històrics també hi són presents. Les qüestions que citen, però, es troben relacionades amb fracassos dels moviments. Així doncs, aspectes del nazisme s'han inclòs en declaracions per tal de desacreditar el moviment independentista o el tema de l'anomenada balcanització europea com a sinònim de fragmentació dels estats també ha tingut certa presència a l'hora de definir el sentiment secessionista dels independentistes catalans.

Tot i aquestes referències a qüestions que s'han donat en altres regions del món, s'ha de tenir en compte que les realitats poden ser totalment diferents encara que es tracti de processos on el nacionalisme té un pes important. D'aquesta manera, i per citar alguns exemples, es pot afirmar que el que va passar als Balcans a principis dels anys 90 no té res a veure amb el que està passant en l'actualitat a Catalunya o que els processos de descolonització dels anys 60 tampoc es poden relacionar amb qüestions nacionals actuals. Amb el que s'ha volgut veure

amb el treball és aquest fet comparatiu entre processos, en concret el casos de Sèrbia, Croàcia i Catalunya, per tal d'analitzar en profunditat els ítems que els defineixen.

Com ja s'ha comentat anteriorment, la complexitat és una característica que defineix els processos nacionalistes i aquesta es multiplica en les comparatives entre aquests. Per tal de comparar els processos dels anys 90 als Balcans i a l'actualitat a Catalunya s'han analitzat una sèrie d'ítems com el context internacional, l'organització política de les regions, les eleccions, la reacció internacional o els trets distintius de cada territori. En la majoria d'aquestes les diferències han sigut més importants que les similituds. El primer aspecte analitzat ha sigut el context internacional i, encara que és evident que l'època dels anys 90 no és la mateixa que l'actual, és important fer especial menció ja que són uns períodes amb uns fets que han incidit i incideixen en el transcurs de la història. Així doncs, els primers anys de la dècada dels 90 van significar la formació d'un nou ordre internacional després de la caiguda del Mur de Berlín i el desmembrament de l'URSS. D'aquesta manera, es va passar d'un ordre bipolar amb predomini de dues potències mundials a un ordre on destaca l'heterogeneïtat. Actualment, encara que continuï existint aquesta heterogeneïtat, s'han d'afegir noves qüestions que influeixen en la política de diferents estats com poden ser la globalització, les noves tecnologies o una creixent preocupació pel terrorisme internacional.

En aquest context històric, la geografia també passa a tenir un paper en el curs dels fets. En el cas dels Balcans, Iugoslàvia tenia un interès estratègic ja que es trobava situada entre l'Est i l'Oest i, a més, era una dels principals estats del Moviment de Països No Alineats. Una vegada va finalitzar la idea bipolar de l'ordre internacional hi va haver una pèrdua d'interès geoestratègic a Iugoslàvia i això va marcar el curs de la història. Aquesta qüestió temporal i geogràfica també es pot aplicar en el cas de Catalunya i Espanya. L'última representa una de les democràcies noves de l'Europa Occidental i donar suport a una secessió dins la Unió Europea, amb les últimes circumstàncies que estan tenint lloc, no representa viable per a la continuada construcció del projecte europeu. Igualment, l'aspecte de la reacció internacional en un principi se segueix la mateixa estratègia però posteriorment també es donen diferències. El conflicte armat als Balcans va marcar de manera important el curs dels esdeveniments.

Altres aspectes anomenats com l'organització política o els resultats de les eleccions també presenten diferències entre les regions. En aquest punt, la qüestió del comunisme a Iugoslàvia també marca diferents qüestions o l'estat de les autonomies a Espanya fa que reivindicacions

nacionals no trobin la mateixa solució que, per exemple, en un estat federal. Totes aquestes circumstàncies, a més d'altres, fan que tots els processos polítics que es donen en diferents regions i èpoques siguin únics.

Un dels altres aspectes a analitzar és la qüestió del nacionalisme. Autors han treballat el tema i, al llarg dels anys, s'han anat formant teories i classificacions. No s'ha treballat una extensa bibliografia sobre nacionalisme per poder centrar l'atenció en altres aspectes que poden donar més èmfasi en la descripció de la realitat. D'aquesta manera, el que es vol dir és que existeixen diferents tipus de nacionalisme però diversos casos que s'han donat al llarg de la història no es poden encasellar en un concret. Així doncs, ens trobem davant de tipus ideals i és per això que les realitats analitzades en aquest treball tenen característiques que no es corresponen totalment amb un cas o altre. Tot i això, si que s'ha d'afirmar que el nacionalisme present a Catalunya i el que va predominar l'escena a Croàcia i Sèrbia presenten diferències entre ells. A grans trets, a simple vista podria agrupar-se Catalunya i Croàcia en el mateix tipus pel fet que es reivindiquen qüestions culturals o lingüístiques davant d'una regió predominant. En canvi, Sèrbia no se situaria en el mateix escenari que Catalunya ja que un dels objectius del nacionalisme radical de Sèrbia era l'expansió d'aquesta i el seu predomini a Iugoslàvia. El que es reclama des dels moviments independentistes catalans és precisament el contrari que és la secessió d'un estat. Tornant al cas de Croàcia, les demandes dels nacionalistes també s'inclinaven per la secessió de Iugoslàvia. D'aquí la comparativa amb Catalunya però, a la vegada, és important remarcar les diferències entre els dos casos. Amb l'esclat de la guerra als Balcans, les pràctiques realitzades per les forces croates no van diferir massa de les pràctiques de les forces sèrbies. En aquest punt és on entra el concepte de neteja ètnica que ajuda a diferenciar els tipus de nacionalisme predominants a les regions.

Es pot afirmar que el nacionalisme ètnic va predominar a la zona dels Balcans per les intencions dels dirigents nacionalistes a crear nacions amb puresa ètnica. Des de la Segona Guerra Mundial que, a Europa, no hi havia hagut camps de concentració o deportacions massives de pobles. D'aquesta manera i amb la diversitat ètnica i religiosa que caracteritzava les repúbliques federades de Iugoslàvia es va crear un fort clima de tensions. Les minories ètniques a Croàcia, Sèrbia i posteriorment a Bòsnia – Hercegovina no es van respectar. Una de les altres pràctiques que es va dur a terme va ser la creació de repúbliques i comunitats amb majoria sèrbia o croata a territori bosnià.

Veient aquesta situació, es veu clarament com a Catalunya no predomina aquesta idea d'ètnicitat ni expulsió de persones. Una de les circumstàncies que s'ha de tenir en compte amb les pràctiques que es van realitzar als Balcans i el curs dels fets a Catalunya és el caràcter de la població. Com s'ha afirmat, la població iugoslava tenia un alt grau de militarització que a Catalunya no existeix actualment. D'aquesta manera, i com s'està veient, la violència no està caracteritzant al moviment independentista català al contrari del que va passar a Croàcia amb l'inici dels enfrontaments armats.

Davant d'aquestes diferències entre les dues regions, també s'ha cregut oportú realitzar un breu recull d'articles de mitjans de comunicacions per tal d'analitzar el relat de la realitat que arriba a la població. Els mitjans de comunicació són una eina important de construcció de l'actualitat. Després d'analitzar un ventall de diaris espanyols i catalans amb línies divergents respecte a la visió de la qüestió catalana s'han seleccionat alguns dels que tractaven més directament la comparativa directa o indirecta entre els Balcans i Catalunya. A la majoria d'articles les comparacions es van fer de manera indirecta. Els mitjans amb una línia ideològica més de centre dreta i de caire espanyolista rebutjaven de manera directa els nacionalismes amb entrevistes amb personalitats contràries al concepte. En canvi, els mitjans de caire catalanista veien amb bons ulls la via eslovena o parlaven obertament dels reconeixements que es van fer a les repúbliques balcàniques. D'aquesta manera, tant per una banda com per l'altra, hi ha hagut una relació entre el que va passar als Balcans als anys 90 i el que està passant actualment a Catalunya. Tot i que la hipòtesi es basava en què es comparaven les similituds entre les regions, s'ha pogut observar que també s'ha fet menció a les diferències.

Des del sorgiment dels primers moviments de caire nacionalista arreu del món, aquests han estat presents al llarg de diferents episodis de la història. El cas del nacionalisme català ha tingut diferents etapes des dels seus primers inicis al segle XIX, tot i que s'ha de considerar que el moment actual és el que està tenint més influència. Aquest fet obre la porta a futures investigacions relacionades amb el nacionalisme català i sobre les diferències entre el nacionalisme català i el nacionalisme croat i serbi poden quedar obertes diferents línies d'investigació que no s'han pogut tractar en profunditat en aquest treball. En un primer moment es volia fer una referència més elaborada a la qüestió de la declaració unilateral de Kosovo relacionada amb la independència de Catalunya. La independència de Kosovo va representar un procés complex on hi van participar diferents actors internacionals. A més, la regió de Kosovo també va tenir una forta incidència en la construcció del nacionalisme serbi i un paper important en conflicte del 1997 a Sèrbia. D'aquesta manera, una futura recerca aniria

en la direcció exposada però posant la mirada sobretot en els processos unilaterals d'independència, les seves característiques i les diferències entre, per exemple, Catalunya i el que va ser la província autònoma de Kosovo.

Ja per acabar, la idea general que s'ha d'extreure dels processos de caràcter nacional és la importància de les característiques que defineixen a cada un d'ells. Per això, les comparatives per part dels mitjans de comunicació o per part de les mateixes institucions governamentals es troben, en moltes ocasions, mancades de fonament per la importància de tenir en compte aspectes com el context geogràfic, el caràcter de la població o l'època històrica. Les reivindicacions nacionals existents avui dia no es poden comparar amb fets històrics que van passar en altres èpoques ja que, com s'ha vist, cada procés és diferent per les característiques que els defineixen. És important mantenir aquesta visió ja que afirmacions comparatives de fets històrics sense connexió poden portar a la construcció populista del relat polític per tal de guanyar la ràpida confiança de la població. Aquesta consideració no es troba únicament relacionada amb la qüestió del nacionalisme, ja sigui en contra o a favor, sinó amb altres aspectes que també poden tenir un vincle amb discursos polítics.

Les reivindicacions nacionals continuaran existint al llarg de la història encara que ens trobem en una societat globalitzada. Circumstàncies que defineixen la societat actual poden marcar la direcció d'esdeveniments que segurament en una altra època haguessin tingut un curs diferent. Davant d'una societat globalitzada i interconnectada, les reivindicacions nacionals es veuen com un trencament i aïllament. Tot i aquesta idea de globalització mai s'arribarà a un món totalment homogeni ni els estats aconseguiran que existeixi una societat homogènia. Per això s'estableixen les democràcies, la llibertat de pensament i d'expressió o la llibertat de vot. De la mateixa manera que s'accepta que existeixi la diversitat en aquests aspectes, l'heterogeneïtat en la qüestió nacional també hauria de resultar ser legítima. En els territoris viuen persones que formen una societat que té una història comuna, parla una llengua diferent a altres territoris o comparteixen unes tradicions ja siguin culturals, festives o fins i tot culinàries. Totes aquestes qüestions s'han anat forjant al llarg de la història i, igualment, els fets actuals que passen en una societat també formen part de la seva construcció.

En aquesta idea, però, també s'han de tenir en compte les pràctiques que se segueixen a l'hora d'aconseguir els objectius de les reivindicacions que faran que es legítimi o deslegítimi un moviment de caire nacionalista, com ja s'ha vist al llarg de la història. S'ha de pensar també que les reivindicacions nacionals, en referència a les nacions que no tenen estat, no es troben

aïllades sinó que representen una problemàtica per a l'estat fort del qual formen part. És en aquest punt, però, on el problema és en moltes ocasions creat per al mateix estat. Una societat heterogènia dins d'un estat és sinònim de riquesa cultural, històrica i lingüística. La llibertat d'expressió i de pensament crea debat en una societat i generar debat amb fonaments i respecte és una eina imprescindible per a la construcció d'una nació i d'un estat.

7. BIBLIOGRAFIA

- AIERDI, Xabier (2009). El posnacionalismo. *Revista Crítica*. Núm. 961. pp. 79- 84.
- BAUER, Otto; RENNER, Karl (2016). *Escrits sobre nació i federalisme. Selecció de textos d'autors austromarxistes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis de l'Autogovern.
- CASANOVA, Marina (2004). La Yugoslavia de Tito. El fracaso de un estado multinacional a *Espacio, Tiempo y Forma, Seria V, Hª Contemporánea*, t.16. Pàg 337 – 349.
- CHOMSKY, Noam; HERMAN, Edward S. (1990). *Los guardianes de la libertad*. Barcelona: Grijalbo Mondadori.
- DELGADO, Jerónima; SÁENZ, Andrés (2015). Un recuerdo incierto: Bandung ante la nueva arquitectura de la Cooperación Sur – Sur en África a *Humania del Sur*. Año 10, Nº19. Pp. 69 – 89.
- FERON, Bernard (1995). *Yugoslavia, orígenes de un conflicto*. Barcelona: Salvat Editores.
- FONTANA, Josep (2014). *La formació d'una identitat*. Vic: Eumo Editorial.
- FONTANA, Josep (2011). *Por el bien del imperio. Una historia del mundo desde 1945*. Barcelona: Ediciones Pasado y Presente.
- GELLNER, Ernest (2001). *Naciones y nacionalismo*. Madrid: Alianza Editorial
- GLENNY, Misha (2012). *THE BALKANS. Nationalism, War and the Great Powers 1804–2012*. Penguin Publishing Group.
- GUIBERNAU, Montserrat (2010). *La identitat de les nacions*. Barcelona: Dèria editors.
- GUIBERNAU, Montserrat (2002). *Nacionalisme català. Franquisme, transició i democràcia*. Barcelona: Editorial Pòrtic

INDIC, Trivo (1993). Nacionalismos en Yugoslavia: antecedentes y problemas actuales a *Investigaciones históricas: Época moderna y contemporánea*, Nº13. Pp 35 – 43.

KYMLICKA, Will (2009). *Las odiseas multiculturales. Las nuevas políticas internacionales de la diversidad*. Barcelona: Paidós Ibérica.

MANN, Michael (2002). Explicación de la limpieza étnica moderna: el macronivel a *El siglo XX. Historiografía e historia*. Universitat de València.

MCMAHON, Robert (2003). *La Guerra Fría. Una breve introducción*. Madrid: Alianza Editorial.

TAIBO, Carlos (2018). *La desintegración de Yugoslavia*. Madrid: Catarata.

VALLÈS, Josep Maria; MARTÍ, Salvador (2015). *Ciencia Política. Un manual*. Barcelona: Editorial Ariel.

VEIGA, Francesc (1994). *Els Balcans. La desfeta d'un somni*. Vic: Eumo Editorial.

VILLARROEL, Yetzy U. (2007). El nacionalismo como fenómeno político: evolución histórica. *Barbaroi*, Santa Cruz do Sul. Núm. 27. pp. 158 – 186.

WATTS, Ronald. L (2006). *Sistemas federales comparados*. Marcial Pons

RENAN, Ernest (2004). *¿Que es una nación? Conferencia dictada en la Sorbona, París, el 11 de marzo de 1882*. Edición digital: Franco Savarino.

RÍO, Manuel Ángel (2002). Visiones de la etnicidad a *Reis: Revista española de investigaciones sociológicas*, Nº98. Pp 79-106.

SMITH, Anthony D. (2010). *Nationalism. Theory, Ideology, History*. Cambridge: Polity Press

STOJAROVÁ, Vera; EMERSON, Peter (2010). Political parties in Serbia a STOJAROVÁ, Vera; EMERSON, Peter (Ed.), "Party politics in the Western Balkans". Universitat de Zuric

STOJAROVÁ, Vera (2010). Nationalist parties and the party systems of the Western Balkans, a
STOJAROVÁ, Vera; EMERSON, Peter (Ed.), "Party politics in the Western Balkans" (pp.
42 – 58). Universitat de Zuric.

Constitució Espanyola [Const.] Butlletí Oficial de l'Estat, 29 de desembre de 1978, núm. 311,
pp. 29313 a 29424

8. ANNEX**FITXES D'ANÀLISI D'ARTICLES PERIODÍSTICS****Nº fitxa: 1**

DIARI	El País
DATA DE PUBLICACIÓ	13/08/2017
SECCIÓ	Opinió
GÈNERE	Article d'opinió
AUTOR	Xavier Vidal-Folch
TEMA	La independència de Kosovo respecte Sèrbia
TÍTOL	Catalunya no és Kosovo

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
Se limitan a englobarlo en "dictámenes recientes" del Tribunal Internacional de Justicia (TIJ, con sede en La Haya) que validarían el ejercicio de la autodeterminación también en casos ajenos a la opresión colonial o dictatorial extranjera, los habituales.	Aquest fragment fa referència a la proposició de llei del referèndum d'autodeterminació de Catalunya en la que en el preàmbul s'inclouen diferents textos legals internacionals que parlen sobre el dret a l'autodeterminació. Entre aquests s'inclou dictàmens posteriors als que feien referència només a qüestions colonials.
Sin embargo, la gran lección del ejemplo kosovar, el único con el que cuentan Juntos por Sí y la CUP, es que una declaración de independencia no debe contrariar una Constitución, Carta Magna o marco constitucional legítimo que culmina la legalidad democrática vigente. La ley básica kosovar no impedía la declaración secesionista; la Constitución democrática española y el Estatut catalán la excluyen terminantemente.	A l'article s'explica el procés que va seguir Kosovo, a més dels fets que van tenir anteriorment a la declaració d'independència en relació amb Sèrbia. Igualment, també s'afirma directa i indirectament com Juntos por Sí i la CUP s'emparen en el cas de Kosovo.
Y explicitan que se trata de un caso muy	Després d'explicar el procés legal que va

particular, contra quienes pretenden autoaplicarse una doctrina escasamente generalizable.	seguir Kosovo, amb la intervenció de les Nacions Unides, l'autor considera que no es pot comparar amb cap altra situació.
--	---

Nºfitxa: 2

DIARI	Ara
DATA DE PUBLICACIÓ	12/10/2017
SECCIÓ	Política
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Aleix Moldes
TEMA	Recorregut de la declaració d'independència de Catalunya i Eslovènia
TÍTOL	¿Són comparables el Procés i la via eslovena d'independència?

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
A mig camí hi ha el cas d'Eslovènia, que els últims dies ha sigut protagonista al Govern en moltes de les converses entre consellers posteriors a l'1-O per una circumstància: el Parlament eslovè va validar els resultats del referèndum però va posposar-ne els efectes sis mesos per apel·lar al diàleg.	Hi ha una voluntat de comparar la declaració d'independència del passat octubre de 2017 a Catalunya amb la declaració que hi va haver a Eslovènia l'any 1991.
La coalició sobiranista Demos -una mena de JxSí- va obtenir el 54% dels vots i va iniciar, d'una banda, el camí de l'economia de mercat i, d'una altra, el de la independència. El 2 de juliol, el nou Parlament eslovè va aprovar una declaració de sobirania, semblant a la que el Parlament de Catalunya va fer el gener del 2013, per reivindicar el dret a l'autodeterminació.	En aquest cas es comparen dues situacions per tal de trobar semblances en el recorregut del procés català amb la independència d'Eslovènia: la semblança de les coalicions polítiques que van guanyar les eleccions i la declaració de sobirania que va aprovar el Parlament l'any 2013. D'aquesta manera, es vol equipar el recorregut del procés català dels últims anys amb Eslovènia.

<p>Els eslovens també es van trobar amb l'oposició de l'estat i les decisions del seu legislatiu van ser judicialitzades per Sèrbia al Tribunal Federal de Iugoslàvia. Amb un estat en contra, el govern d'Eslovènia va treballar en secret moltes de les qüestions relacionades amb el procés sobiranista.</p>	<p>Una altra vegada es relaciona les dificultats que va tenir Eslovènia amb les dificultats catalanes fent referència, en aquest cas, amb la relació amb l'estat de Sèrbia. Es dona a entreveure la semblança entre les accions realitzades per l'Estat Espanyol i Sèrbia.</p>
<p>El termini de sis mesos havia de servir al govern i al Parlament eslovens per "impulsar els canvis constitucionals (Eslovènia tenia Constitució pròpia) per assumir l'exercici dels drets sobirans" que s'havien transferit a la federació de Iugoslàvia.</p>	<p>Es fa referència a la diferència entre les lleis catalana i eslovena. En el segon cas, la llei preveia un termini de sis mesos per a negociar amb l'estat. En canvi, a Catalunya això no es tenia previst. En aquest fragment també es fa referència al fet que Eslovènia tenia Constitució pròpia però també s'ha de tenir en compte que Iugoslàvia era un estat federal i en aquests casos les entitats federades en tenen.</p>

Nºfitxa: 3

DIARI	Vilaweb
DATA DE PUBLICACIÓ	18/10/2017
SECCIÓ	Principat
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
TEMA	Reacció del govern d'Eslovènia de la reunió amb el Ministeri d'Afers Exteriors d'Espanya
TÍTOL	Espanya tem que Eslovènia reconegui la independència de Catalunya

FRAGMENTS RELLEVANTS	PROPOSICIÓ EXTRETA
Segons Erjavec, el ministre espanyol li va	A l'article es mostra la posició del govern

<p>arribar a demanar si Eslovènia 'prendria cap decisió al marge del marc legal espanyol', és a dir, si reconeixeria la Catalunya independent. El ministre eslovè li va respondre amb molta claredat: 'Ara mateix això no és possible perquè Catalunya encara no ha anunciat res.'</p>	<p>espanyol respecte a la independència de Catalunya i l'interès de parlar amb altres estats per saber la posició respecte a la qüestió catalana.</p>
<p>La preocupació de Dastis ve de la decisió que va prendre el parlament eslovè el divendres passat: va rebutjar per unanimitat la violència contra el referèndum, va defensar el dret d'autodeterminació i va exigir una solució pacífica per al cas de Catalunya i el començament de les negociacions entre els governs espanyol i català.</p>	<p>El títol de l'article no es correspon amb el contingut d'aquest ja que el parlament eslovè no parla del reconeixement de Catalunya en una declaració d'independència sinó que fa referència al dret a l'autodeterminació. A més, a la resolució que aprova el parlament eslovè també es demana una negociació entre l'Estat Espanyol i Catalunya.</p>

Nºfitxa: 4

DIARI	El Temps
DATA DE PUBLICACIÓ	29/09/2017
SECCIÓ	Política
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Marc Cros
TEMA	
TÍTOL	La màxima autoritat europea en el cas de Kosovo assegura que Catalunya continuaria a la UE

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
<p>Com en el cas d'Escòcia o del Tirol, es tracta de països europeus que compleixen els valors i la normativa comunitària, així com la seva contribució econòmica o la presència en les institucions. «La Unió té el major interès en la pertinença de tots els països europeus, excepte de Rússia», afirma.</p>	<p>L'article està basat en les explicacions del jurista alemany Carl Albrecht Schachtschneider que donen èmfasi en que va assessorar a la Unió Europea en el cas de Kosovo. Els arguments que dona al llarg del text afavoreixen el discurs independentista en relació amb una possible secessió d'Espanya.</p>

	Igualment, es fa referència a Escòcia i el Tirol relacionant d'aquesta manera les característiques d'aquests amb Catalunya.
La carta defensa que Europa no impedeix a cap nació que l'integra el dret universal a l'autodeterminació.	Les explicacions es troben relacionades amb el marc europeu però també s'ha de tenir en compte que la mateixa Unió Europea considera la qüestió catalana com un afer intern espanyol.

Nºfitxa: 5

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	29/12/2017
SECCIÓ	Política
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
TEMA	Declaracions de Milan Kucan
TÍTOL	Polémica en Eslovenia por la situación catalana

FRAGMENTES RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
Kucan, en el citado artículo, denunciaba que “algunos políticos catalanes fueron víctimas de la represión” pese a que cumplían –asegura– el mandato que les dio la ciudadanía en el 2015.	Les declaracions tenen rellevància pel fet que una autoritat estrangera es pronuncia sobre la qüestió catalana i pel fet que és l'expresident d'Eslovènia. Així doncs, fa referència a l'empresonament dels membres del govern català que van organitzar el referèndum.
“Parece poco serio”, advertía el embajador español, quien subrayaba en su carta que “Eslovenia y España han sido países amigos y socios en la Unión Europea y en la OTAN (...). Sin embargo, me temo que su actitud hacia Catalunya no contribuye positivamente a esta	Amb l'afirmació de l'ambaixador espanyol es pot observar la línia d'actuació del govern en relació amb la qüestió catalana. Altres estats que van mostrar simpaties amb Catalunya també van rebre declaracions d'aquest estil per part del govern espanyol. Alguns

buena relación”.	exemples són Letònia, Estònia, Lituània, Dinamarca o Finlàndia.
------------------	---

Nºfitxa: 6

DIARI	ABC
DATA DE PUBLICACIÓ	4/10/2017
SECCIÓ	Historia
GÈNERE	Article
AUTOR	César Cervera
TEMA	Anàlisi de la situació kosovar
TÍTOL	La desastrosa declaració unilateral de independència en Kosovo que quiere seguir la Cataluña de Puigdemont

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
El limbo legal en el que se encuentra Kosovo, donde incluso una parte próxima a la frontera de Serbia siguen administrada como si de una provincia serbia se tratara, ha venido acompañado de un deterioro de la economía, ya de por sí deprimida históricamente.	Al llarg de l'article es descriu una imatge negativa de Kosovo, sobretot en l'àmbit econòmic. Tot i això, molts aspectes descrits es relacionen amb la declaració unilateral d'independència del 2008.
La falta de reconocimiento unánime hace que el país no tenga una moneda propia y haya tenido que esperar siete años para acceder a cuestiones tan básicas como un prefijo telefónico nacional o un código IBAN (el mecanismo que la UE emplea para rastrear el origen de las transacciones bancarias), lo cual ha sido muy celebrado durante estos años por las mafias locales.	Es relacionen aspectes negatius que afavoreixen a la màfia del país amb la declaració unilateral d'independència. Un dels aspectes principis que caracteritzen a les declaracions unilaterals són els posteriors reconeixements internacionals per a la cooperació entre estats.
En perspectiva, las grandes esperanzas	En aquest cas s'expressa directament la visió

<p>puestas en el nuevo Estado se han topado con los problemas derivados de una declaración unilateral que, pese a las argumentaciones de Serbia, no violó el derecho internacional según el dictamen de 2010 de la Corte Internacional de Justicia.</p>	<p>negativa a una declaració unilateral, tot i que reconeixent que la Cort internacional de Justícia no va veure violació del dret internacional.</p>
<p>En cualquier caso, la situación de Kosovo no es comparable ni está vinculada a la de Cataluña en prácticamente ningún punto, salvo por las simpatías mostradas por CiU y ERC al proceso.</p>	<p>Al final de l'article, després de basar tot l'argumentari en qüestions negatives de Kosovo i la declaració unilateral d'independència, afirmen l'interès que tenen CiU i ERC pel procés kosovar. Això implica una manera indirecta de menystenir el procés català després de la posició negativa de Kosovo.</p>

Nºfitxa: 7

DIARI	Europa Press
DATA DE PUBLICACIÓ	9/10/2017
SECCIÓ	
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Redacció
TEMA	Declaracions de Ramon Tremosa a favor d'una declaració d'independència
TÍTOL	Tremosa cree que Catalunya puede ir a la vía eslovena, declarando la independencia y suspendiéndola un tiempo

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
<p>El eurodiputado del PdeCAT Ramón Tremosa espera que el presidente de la Generalitat, Carles Puigdemont, aplique este martes los resultados del referéndum del 1 de octubre y proclame la Declaración Unilateral de Independencia (DUI), aunque, luego, podría</p>	<p>En aquest article es torna a fer referència al procés que va seguir Eslovènia per a la seva declaració d'independència a partir de les declaracions de Ramon Tremosa. L'article és d'abans de la declaració d'independència a Catalunya i l'eurodiputat ja preveia la</p>

<p>suspenderla durante un tiempo, siguiendo el modelo de Eslovenia, en busca del reconocimiento internacional en caso de que el Estado español no acceda a celebrar una consulta independentista acordada.</p>	<p>suspensió dels seus efectes per tal de buscar un possible posterior reconeixement internacional.</p>
<p>"Hizo unas elecciones al Parlamento esloveno con una especie de Junts pel Sí, que sacó mayoría absoluta, intentó negociar con Belgrado, no hubo manera, convocó un referéndum unilateral, lo ganó, y después declaró la independencia y la suspendió durante unos meses con el fin de negociar un referéndum acordado con Belgrado", ha añadido.</p>	<p>L'eurodiputat explica el recorregut que va seguir Eslovènia però fent referència a qüestions relacionades amb Catalunya com la coalició de Junts pel Sí, el referèndum il·legal o el símil entre l'actitud de Belgrad i l'actitud de Madrid.</p>
<p>En este sentido, ha recordado que, "al cabo de seis meses de negociaciones, donde la otra parte ni se sentó a la mesa, empezaron a caer los reconocimientos internacionales".</p>	<p>Es fa èmfasi en el fet que una de les parts va demanar diàleg i una altra part no el va acceptar, fent referència al que passa a Catalunya. També dona com a solució al procés català el reconeixement internacional de la nova república.</p>

Nº fitxa: 8

DIARI	El Confidencial
DATA DE PUBLICACIÓ	08/10/2017
SECCIÓ	Mundo
GÈNERE	Entrevista
AUTOR/A	Ángel Villarino
TEMA	Entrevista sobre el nacionalisme a Catalunya i el conflicte que hi va haver als Balcans.
TÍTOL	La gran cronista de los Balcanes: "El virus del nacionalismo ha despertado en España"

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
<p>Los paralelismos históricos están repletos de trampas, así que Slavanka Drakulić (Rijeka, Croacia, 1949) prefiere abordar el problema de Cataluña reflexionando sobre lo que ya ocurrió y tan bien conoce: la volatilidad incontrolable que genera una inflamación nacionalista.</p>	<p>L'entrevista comença fent un clar paral·lelisme entre els fets a Catalunya amb l'auge del nacionalisme que hi va haver als Balcans. Aquesta comparació es fa amb els arguments de Slavanka Drakulic, escriptora i periodista croata. Al llarg de l'entrevista es veu l'oposició de la periodista cap als nacionalismes.</p>
<p>Eso es así porque todavía no ha habido una reconciliación. Hay dos maneras de superar las guerras, la española y la alemana. La española es, o al menos era, dejar el pasado dormir en paz, sin evocar los espíritus malignos del nacionalismo o el fascismo. La alemana es confrontar el pasado fascista a pecho descubierto para poder seguir adelante sin las cargas del pasado.</p>	<p>En aquest punt, l'entrevistador pregunta per la forta presència nacionalista en l'actualitat a als diferents estats dels Balcans i la periodista ho atribueix a la falta de reconciliació des de finals de la guerra. Tot i això, en parlar de les possibles solucions cita el procés que es va seguir a Espanya i sembla que situï en el mateix pla ideològic o d'incidència al nacionalisme i al feixisme. S'ha de tenir en compte, però, que la realitat no resulta tan simple per relacionar feixisme amb nacionalista i, sembla, que la periodista ho fa de manera indirecta.</p>
<p>El nacionalismo es una ideología que necesita un enemigo, que se constituye como una confrontación contra el otro, necesita al otro. El patriotismo es diferente porque no necesita un enemigo, no tienes que probar que tu país es mejor que otro para decir que lo quieres.</p>	<p>L'última resposta de l'entrevista també aporta connotacions negatives cap al nacionalisme, afirmant que es necessita a un enemic per a la construcció de la ideologia o del moviment.</p>

Nºfitxa: 9

DIARI	El Nacional
DATA DE PUBLICACIÓ	8/10/2017
SECCIÓ	
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Marc Pons
TEMA	25 anys de la independència de Croàcia
TÍTOL	Croàcia proclama la independència

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
La proclamació del parlament croat estava precedida d'una història que, en l'aspecte polític, té moltes similituds amb el procés sobiranista català	L'autor de l'article compara de manera general el que va passar l'any 1991 a Croàcia amb el procés català quan parla de la declaració unilateral o del referèndum.
El 19 de maig, malgrat les amenaces del govern de Belgrad, es va celebrar el referèndum convocat, que va tenir una participació del 83% del cens electoral.	Encara que no ho especifiqui directament, pel to que es fa servir al llarg de l'article, la descripció de l'actitud de Belgrad fa referència a una comparació amb el govern de Madrid.
Però la negativa permanent i contumaç del govern de Iugoslàvia a asseure's per entaular negociacions va consumir la moratòria i va precipitar els esdeveniments.	Aquest fragment segueix la dinàmica de l'anterior: la comparativa entre el govern iugoslau i espanyol per no asseure's a negociar.

Nºfitxa: 10

DIARI	El Mundo
DATA DE PUBLICACIÓ	18/10/2017
SECCIÓ	Espanya
GÈNERE	Entrevista
AUTOR	Pablo R. Suanzes
TEMA	Qüestions de la DUI catalana parlades amb el primer ministre eslovè de l'any 1990
TÍTOL	"Cataluña no puede seguir la vía eslovena porque fueron otras circunstancias y otro marco legal"

FRAGMENTES RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
El esloveno corriente, no sólo los políticos, siente simpatía hacia la ambición de los catalanes de lograr la independencia porque la gente ve muchas semejanzas. Están más atentos a las similitudes que a las diferencias, que están ahí en términos legales y políticos.	Alojz Peterle considera que es poden donar algunes similituds entre el cas català i eslovè però, sobretot, hi veu fortes diferències ja sigui pel context, la política a Espanya i l'antiga Iugoslàvia o les causes de la desintegració d'aquell territori als anys 90.
Hay dos vías: la dura o puramente legalista o la más política, que para mí quiere decir diálogo. Bruselas ha pedido también diálogo.	Al llarg de tota l'entrevista, Alojz Peterle demana que se solucioni el conflicte català i espanyol amb diàleg i dona diferents referències a la feina que ell va fer per negociar amb minories i autoritats centrals.
¿Usted habría ido a por la independencia con un 42% de participación en el referéndum? / La ley del referéndum catalán se discutió en dos horas, se votó por mayoría simple y contra la oposición. ¿Hubiera seguido usted adelante con esas condiciones?	En aquest cas es remarquen algunes preguntes de l'entrevistador que, de manera general, tenen un to clarament contrari a les accions que es van dur a terme des del govern de la Generalitat. Es mencionen fets puntuals remarcant percentatges de participació, el reconeixement internacional o la celebració d'un referèndum.

Nºfixta: 11

DIARI	La Vanguardia
DATA DE PUBLICACIÓ	02/10/2017
SECCIÓ	Política
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Agència EFE
TEMA	Reacció de Sèrbia davant la postura de la Unió Europea sobre Catalunya
TÍTOL	Sèrbia acusa a la UE de "doble rasero" en posturas hacia Cataluña y Kosovo

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
<p>El presidente de Serbia, Aleksandar Vucic, ha acusado hoy a la Unión Europea (UE) de aplicar un "doble rasero" frente a aspiraciones independentistas de diversas regiones, tras aludir concretamente a la situación de Kosovo y a la de Cataluña.</p>	<p>El president de Sèrbia fa referència al reconeixement de diversos estats a la declaració unilateral de Kosovo respecte Sèrbia l'any 2008 i el no reconeixement a Catalunya l'octubre de 2017.</p>
<p>"¿Qué voy a preguntar a Bruselas? ¿Por qué los serbios somos los peor tratados?", ha preguntado retóricamente Vucic ante la prensa en Belgrado, en alusión al reconocimiento de la independencia de Kosovo por parte de la mayoría de los socios de la UE, y la postura divergente de la asumida frente a las aspiraciones secesionistas de Cataluña.</p>	<p>S'ha de tenir en compte que Sèrbia no defensa la independència de Catalunya i la seva postura oficial és la de defensar la integritat territorial d'Espanya. La crítica que fa a la comunitat internacional és el reconeixement que es va fer de Kosovo i el poc suport que van rebre els serbis.</p>

Nºfitxa: 12

DIARI	Nació Digital
DATA DE PUBLICACIÓ	04/10/2017
SECCIÓ	Política
GÈNERE	Notícia
AUTOR	Pep Martí
TEMA	Explicació de diferents casos de mediació de conflictes de diversos estats en els últims anys
TÍTOL	De Kosovo a Colòmbia: els precedents de la mediació que demana Catalunya

FRAGMENTS RELLEVANTS	EXPLICACIÓ
<p>Preguntat sobre els reconeixements internacionals que podia obtenir una Catalunya independent, Puigdemont va esmentar el cas de Kosovo com a país que és independent tot i que no tots els països l'han reconegut. Precisament, Kosovo és un dels casos en què la mediació internacional va ser exitosa</p>	<p>Es dona a conèixer la posició de Puigdemont d'iniciar diàleg amb el govern espanyol i, a partir d'aquí, se citen diferents exemples de mediació com el cas d'Irlanda del Nord, Colòmbia o Veneçuela. També es descriu el cas dels Balcans en referència a Kosovo deixant clar que va ser un èxit.</p>
<p>La detenció el 2016 del dirigent d'ETA Mikel Irastorza en una operació d'Espanya i França va ser durament criticada pels mediadors, que van denunciar el propòsit del govern de Mariano Rajoy de torpedinar els contactes amb l'organització armada. Per l'Estat espanyol, un mediador ha estat vist sempre com un equidistant perillós.</p>	<p>Amb l'explicació del cas del País Basc, l'autor es mostra crític amb la part espanyola i en el subtítol ja remarca que "Espanya sempre ha estat hostil a la intervenció de mediadors al País Basc". Així dona a veure una imatge de voluntat per part de Catalunya de dialogar però no per la part espanyola.</p>